

2007 METŲ LIETUVIŲ GIMTOSIOS KALBOS (TESTO IR TEKSTO INTERPRETACIJOS) VALSTYBINIŲ BRANDOS EGZAMINŲ REZULTATŲ KOKYBINĖ ANALIZĖ

I. Bendrosios nuostatos

Šio darbo tikslas – remiantis gimtosios kalbos testo ir teksto interpretacijos valstybinių brandos egzaminų užduotimis, rezultatais, statistine analize bei mokinių darbų pavyzdžiais atsakyti į klausimus:

- Kokie yra lietuvių gimtosios kalbos tikrinimo valstybiniais brandos egzaminais rezultatai? Kodėl jie tokie?
- Kurie mokinių gebėjimai buvo tikrinami šiais egzaminais?
- Ar buvo tikrinama tai, ko buvo mokoma(si)?
- Ar kokybiškos užduotys: kaip jos skyrė stipresnius ir silpnesnius kandidatus?
- Kas keistina, tobulintina brandos egzaminų užduotyse, vertinimo kriterijuose?
- Ką brandos egzamino rezultatai liudija apie lietuvių gimtosios kalbos teksto interpretacijos mokymosi pasiekimus, mokymo situaciją, vertinimą ir pan.

Lietuvių gimtosios kalbos valstybinių brandos egzaminų kokybinė analizė atlikta remiantis šiais kriterijais:

- Egzamino programos pagrįstumas.
- Egzamino užduoties turinio pagrįstumas.
- Egzamino užduoties veikimas.
- Egzamino užduoties sunkumas.
- Atskirų egzamino užduoties klausimų (testo) bei turinio, raiškos, raštingumo kriterijų (teksto interpretacijos) veikimas.
- Egzamino užduoties sąryšis su išsilavinimo standartais.
- Pedagogų (vertintojų) nuomonė apie egzamino užduotį.

II. Vartojamų sąvokų aiškinimas

Klausimo sunkumas. Pagal statistinę testų teoriją geriausi klausimai yra tie, kurių sunkumas apie 50 proc. Labai lengvo klausimo sunkumas – daugiau kaip 80 proc., labai sunkaus – mažiau kaip 20 proc.

Klausimo skiriamoji geba. Šis parametras rodo, kaip atskiras egzamino klausimas išskiria stipresnius ir silpnesnius kandidatus. Jei klausimas buvo labai lengvas ir į jį beveik vienodai sėkmingai atsakė ir stipresnieji, ir silpnesnieji, tai tokio klausimo skiriamoji geba maža. Panaši skiriamoji geba gali būti ir labai sunkaus klausimo, į kurį neatsakė taip pat beveik visi. Pagal statistinę testų teoriją geri klausimai yra tie, kurių skiriamoji geba yra 40–50 proc., labai geri – 60 proc. ir daugiau.

Klausimo koreliacija su visa užduotimi. Tai to klausimo ir visų užduoties taškų koreliacijos koeficientas. Šis parametras rodo, kuria dalimi atskiras klausimas matuoja taip, kaip ir visa užduotis.

III. Egzamino programos pagrįstumas

Šioje egzamino rezultatų kokybinės analizės dalyje siekiama panagrinėti lietuvių gimtosios kalbos egzamino programos reikalavimų valstybiniam brandos egzaminui pagrįstumą, tai yra, bandoma išsiaiškinti (lyginant tikslus ir uždavinius bei tikrinamus gebėjimus), ar egzamino programa atitinka Bendrąsias programas ir Išsilavinimo standartus.

1 lentelėje pateikiami Bendrųjų programų ir Išsilavinimo standartų (lentelėje – BPIS) bei egzaminų programos (lentelėje – EP) tikslai ir uždaviniai.

BPIS	EP
<p>Svarbiausi lietuvių kalbos mokymo(si) tikslai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pažinti ir suprasti gimtąją kalbą ir literatūrą kaip tautos kultūros dalį, suvokti jos tradicijas ir gebėti jas kūrybingai plėtoti; • ugdytis komunikacinius gebėjimus vartoti įvairias sakinės ir rašytinės kalbos formas; • ugdytis poreikį nuolat tobulinti savo kalbą, remiantis kalbos sistemos pagrindais; • įgyti literatūrinę estetinę nuovoką, ugdytis poreikį skaityti; • gebėti remtis savo kalbine bei literatūrine kompetencija, mokantis kitų dalykų ir nuolat besimokant vėliau. <p>Svarbiausi lietuvių gimtosios kalbos mokymo(si) uždaviniai.</p> <p>Baigdamas vidurinę mokyklą moksleivis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tinkamai ir taisyklingai vartoja sakinę ir rašytinę kalbą atsižvelgdamas į komunikacijos situaciją bei remdamasis kalbos sistemos žiniomis; • savarankiškai skaito, interpretuoja ir kritiškai vertina tekstus remdamasis literatūros teorijos bei istorijos išmanymu. <p>Ugdant gimtąją kalbą siekiama moksleivio dvasinės, moralinės, socialinės, kultūrinės brandos.</p>	<p>Lietuvių gimtosios kalbos egzamino tikslai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sudaryti sąlygas moksleiviams parodyti savo žinias, įgūdžius ir gebėjimą suvokti, taikyti, analizuoti, interpretuoti, vertinti įvairaus stiliaus ir turinio tekstus bei įvertinti, kaip moksleiviai išmoko patvirtintą ugdymo turinį; • įvertinti kiekvieno moksleivio pasiekimų lygį šalies mastu pagal vieną lyginimo pagrindą; • sudaryti galimybes kiekvienai mokyklai analizuoti lietuvių kalbos mokymo(-si) efektyvumą ir padėti įvertinti esamą padėtį jų mokykloje.

1 lentelė

Išvada. Apibendrinant lentelėje pateiktą informaciją galima pasakyti, kad egzaminų programos tikslai, kaip ir turėtų būti, yra siauresni nei BPIS. Moksleivio vertybinių nuostatų egzamino programa vertinti nenumato. Aiškiai vienoje vietoje suformuluotų EP uždavinių rasti nepavyko.

IV. Teksto interpretacijos analizė

1. Egzamino užduoties turinio pagrįstumas

Teksto interpretacijos užduoties atitiktis programoms, manytume, turėtų būti įvertinta atlikimo trukmės, parenkamų tekstų bei tikrinamų gebėjimų aspektu.

Egzaminų programoje nurodoma, jog teksto interpretacijos egzamino trukmė – 3 val. (180 min.). Tiek laiko ir yra skiriama per teksto interpretacijos egzaminą.

Išvada. Atlikimo trukmės aspektu užduotis atitinka programą.

Toliau pabandėme paanalizuoti užduoties rengėjų parinktus tekstus, tai yra ar parinkti autoriai ir jų tekstai nurodomi bendrosiose ir egzaminų programose, ar tinkamas tekstų turinys. Pasirodo, kokio turinio, žanro ir pan. tekstų per egzaminą gali tikėtis kandidatai, egzamino programoje neapibrėžta, tik nurodoma, kad valstybiniam brandos egzaminui pateikiami 3 tekstai (arba jų ištraukos) interpretacijai. „Moksleivis turi pasirinkti vieną iš jų ir parašyti teksto interpretaciją. Interpretacijai pateikiamų tekstų autoriai moksleiviams žinomi iš Bendrųjų programų bendrajame ir išplėstiniame kurse pateiktų skaityti autorių bei kūrinių sąrašo“ (EP, p. 14). Vadinas, galima daryti išvadą, kad užduotyje analizuoti gali būti pateikiamas bet kuris bendrosiose programose nurodytų autorių tekstų. Tačiau bendrosiose programose teigiama, jog mokiniams

„skaityti ir nagrinėti privalu tik ryškesniu šriftu išspausdintus kūrinius. Konteksto medžiaga remiamasi tikslingai ir kryptingai: aptariami (ar prisimenami iš V–X klasių kurso) tie kultūrinio gyvenimo reiškiniai, autoriai, tekstai, kurie yra būtini nagrinėjamiems kūriniams suvokti“ (BP, p. 72). Toliau pateikiama lentelė, kur nurodoma, kas turėtų būti nagrinėjama privalomai, o kas tik kaip kontekstas (BP, p. 73–74). Tiesa, prie nurodymų, kaip turėtų būti plečiamas išplėstinio kurso turinys, teigiama, kad greta bendrojo kurso kūrinių (lentelėje paryškintų) iš „Konteksto“ skilties įtraukiami dar 8 kūriniai (iš kurių privalomi F. Dostojevskio „Nusikaltimas ir bausmė“, Šatrijos Ragana „Sename dvare“, Vaižganto „Pragiedruliai“, B. Sruogos „Dievų miško“ fragmentai, pasirinktos A. Vaičiulaičio novelės, kiti autoriai ir kūriniai pasirenkami visiškai laisvai. Peršasi išvada, kad kandidatams analizuoti gali tekti mokykloje net ir nenagrinėto autoriaus tekstą.

Pabandėme pažvelgti, kokius autorius ir jų kūrinius per pastaruosius metus (nuo 2002 m.) rinkosi interpretacijos užduoties rengėjai (2 lentelė).

Metai	Pasirinkti tekstai	Privaloma / pasirenkama (BP)
2007	1) Kristijonas Donelaitis. Metai (ištrauka) 2) Balys Sruoga. Dievų miškas (ištrauka) 3) Nijolė Miliauskaitė	privaloma tik išplėst. kursui (fragmentai) privaloma
2006	1) Šatrijos Ragana. Sename dvare (ištrauka) 2) Antanas Škėma. Balta drobulė (ištrauka) 3) Judita Vaičiūnaitė	tik išplėst. kursui privaloma privaloma
2005	1) Bitė Vilimaitė. Namai 2) Marcelijus Martinaitis 3) Šatrijos Ragana. Sename dvare (ištrauka)	privaloma privaloma tik išplėst. kursui
2004	1) Kristijonas Donelaitis. Metai (ištrauka) 2) Henrikas Radauskas 3) Antanas Škėma. Balta drobulė (ištrauka)	privaloma privaloma privaloma
2003	1) Juozas Aputis. Įveikti save (ištrauka) 2) Antanas Vaičiulaitis. Valentina (ištrauka) 3) Aidis Marčėnas	privaloma kontekstas kontekstas
2002	1) Balys Sruoga. Milžino paunksmė (ištrauka) 2) Juozas Aputis. Erčia, kur gavus vanduo (ištrauka) 3) Henrikas Radauskas	kontekstas privaloma privaloma

2 lentelė

Išvada. Paanalizavus 2 lentelę, matyti akivaizdi tendencija iš trijų parenkamų tekstų pateikti vieną poezijos ir du prozos (vieną senesnių laikų, kitą dabartinių). Toks parinkimas leidžia kandidatui rinktis jam patrauklesnį laikotarpį, autorių, kūrinį nagrinėjamas problemas ir pan. Analizuojant tekstų parinkimą privalomos literatūros aspektu, tenka pripažinti, jog tik 2004 m. buvo renkama iš privalomos literatūros sąrašo. Analizuojamai 2007 m. teksto interpretacijos užduočiai parinkti Kristijono Donelaičio „Metų“ ištrauka ir Nijolės Miliauskaitės eilėraštis yra privalomos literatūros sąraše, tačiau Balio Sruogos „Dievų miškas“ nagrinėjamas tik išplėstinio kursu, ir tik fragmentai.

Beje, reikėtų pridurti, kad valstybinį egzaminą gali laikyti ir nesimokę išplėstinio kursu. Taigi nors užduoties rengėjai, pasak egzaminų programos, turi teisę (remdamiesi Bendrųjų programų bendrajame ir išplėstiniame kurse pateiktų skaityti autorių bei kūrinių sąrašu) laisvai rinktis, kokių autorių ir kokius tekstus pateikti egzamino užduotyje, tačiau toks egzaminų programos neapibrėžtumas ir užduočių rengėjų autorių ir jų kūrinių rinkimasis ne iš privalomos literatūros sąrašo kandidatų atžvilgiu, manytume, kiek nesąžiningas.

Kalbant apie tekstų turinį, reikėtų pasakyti, kad mūsų manymu, jie nėra tokie, kokie būtų teiktini egzamino užduočiai. Pavyzdžiui, K. Donelaičio „Metų“ ištrauka nėra tinkama dėl sunkios kalbos, labai daug šiandien nevertojamų žodžių (nors dauguma jų ir paaiškinti po tekstu, tačiau toks skaitymas, manome, tik blaško kandidatų dėmesį, trukdo įsigilinti į teksto prasmes, atima daugiau laiko) bei dėl šiandieniniam jaunuoliui svetimo, nesuprantamo konteksto. B. Sruogos „Dievų miško“ ištrauka jau būtų neteiktina, kaip minėta anksčiau, vien todėl, kad mokykloje skaitomi tik fragmentai, tačiau ir turinio aspektu ji kelianti

abejonių: iš gana trumpos kūrinio ištraukos sunku suvokti kontekstą, temą, vertybes, juk net apie meilę (vertybę!) tekste kalbama gana keistai ir neįprastai.

N. Miliauskaitės parinktas eilėraštis savo tematika, deja, taip pat nėra tinkamas egzamino užduočiai. Eilėraštyje vyraujanti liūdna nuotaika, kapinių, kryžiaus, ligos, baimės, skausmo motyvai gali keistai kandidatą nuteikti, galbūt net skaudinti. Taigi užduočių rengėjams reikėtų vengti tekstų ar temų, kurios gali žeisti kandidatus ar kelti jiems kitokių neigiamų emocijų.

Toliau panagrinėsime egzaminų programos ir užduoties atitiktį tikrinamų gebėjimų aspektu. Kaip nurodoma egzaminų programoje, „moksleivio pasiekimams įvertinti tikrinami dvejopi moksleivių gebėjimai: 1) žinių taikymas; 2) problemos sprendimas, analizavimas, interpretavimas, vertinimas“. Teksto interpretacijos egzaminu siekiama įvertinti mokinių gebėjimus:

- analizuoti bei interpretuoti tekstą;
- remtis turima literatūrologine kompetencija bei kultūrinio konteksto išmanymu;
- atrinkti, susieti, apibendrinti informaciją;
- taisyklinga kalba reikšti mintis;
- kurti tekstą raštu.

Taigi 3 lentelėje apžvelgiami egzaminų programoje numatyti tikrinti mokinių gebėjimai (Egzaminų programa, 2003 m., p. 7) ir 2007 m. valstybinio lietuvių gimtosios kalbos teksto interpretacija tikrinti gebėjimai.

Gebėjimas (pagal egzaminų programą)	Gebėjimas, tikrinamas egzamino užduotimi
Dalyko žinių taikymą moksleivis parodo: • tikslingai, motyvuotai, tinkamai vartodamas kalbotyros ir literatūrologijos sąvokas	+
• vartodamas tinkamas gramatines formas bei konstrukcijas, taisyklingai rašydamas	+
• atpažindamas skaitomo teksto žanrą, epochos, srovės bruožus, teksto funkcinių stilių	+
• atsakydamas į teksto suvokimo klausimus ir atlikdamas užduotis: rasdamas reikalingą informaciją, perfrazuodamas teksto mintis savais žodžiais, darydamas tiesiogines išvadas, rasdamas citatų minčiai pagrįsti	–
Gebėjimą reikšti mintis, analizuoti, interpretuoti, vertinti moksleivis parodo, kai: • nagrinėja, atrenka, tinkamai sieja ir apibendrina informaciją	+
• išskiria ir aptaria skaitomų tekstų struktūrinę dalį, atskleidžia jų ryšius bei kuriamas prasmes	iš dalies
• formuluoja teksto pagrindinę mintį, problemą	+
• atskleidžia teksto prasmę remdamasis savo patirtimi, siedamas tekstą su įvairiais kontekstais	+
• išsako savo požiūrį, vertina skaitomų tekstų turinį ir raišką	+
• rašo tinkamos struktūros tekstą (pradžios pastraipa, dėstymo pastraipos, baigiamoji pastraipa)	+
• reiškia mintis stilinga kalba	+
• tinkamai redaguoja tekstą	–

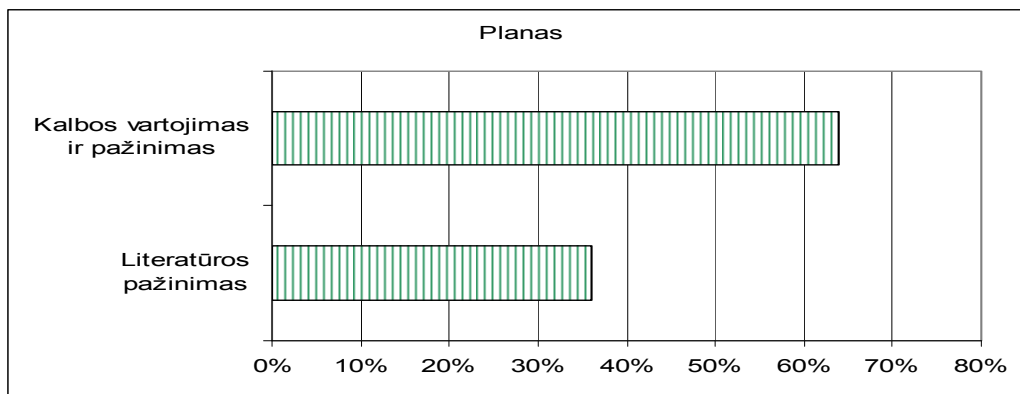
3 lentelė

Išvada. Palyginus egzaminų programoje numatytus tikrinti mokinių gebėjimus ir teksto interpretacija tikrinamus (atsispindinčius teksto interpretacijos vertinimo instrukcijos vertinimo kriterijuose), matyti, jog gebėjimą reikšti mintis, analizuoti, interpretuoti, vertinti kandidatai parodo, kai nagrinėja, atrenka ir tinkamai

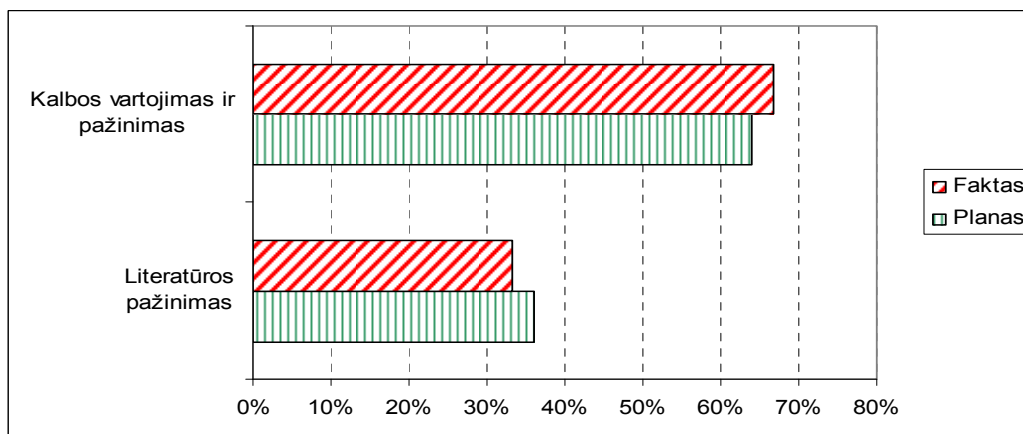
sieja informaciją; išskiria ir aptaria skaitomų tekstų struktūrinės dalis, atskleidžia jų ryšius bei kuriamas prasmes; suvokia ir aptaria teksto pagrindinę mintį, problemą; atskleidžia teksto prasmę remdamiesi savo patirtimi, siedami tekstą su įvairiais kontekstais; išsako savo požiūrį, vertina skaitomo ir analizuojamo teksto turinį ir raišką; rašo tinkamos struktūros tekstą (pradžios pastraipa, dėstymo pastraipos, baigiamoji pastraipa); reiškia mintis stilinga kalba. Tikimasi, jog rašydamas teksto interpretaciją kandidatas taip pat ir redaguos savąjį tekstą, tačiau šis gebėjimas neatsispindi nei mokinių darbuose, nei teksto interpretacijos vertinimo instrukcijoje.

2. Egzamino užduoties veikimas

Vienas iš egzamino kokybės aspektų – egzamino patikimumas. Vadinasi, egzaminas kiekvienais metais turi tikrinti tuos pačius dalykus pagal tokias pačias proporcijas, nustatytas egzaminų programos matricoje (EP, p. 12): literatūros (kultūros) pažinimui skiriama 40 proc., kalbos pažinimui ir vartojimui – 60 proc.; žinių taikymui – 60 proc., problemos sprendimui, analizavimui, interpretavimui, vertinimui – 40 proc. Egzamino užduoties statistika rodo (4 lentelė), kad egzamino užduoties rengėjai kalbos pažinimui ir vartojimui skyrė apie 63 proc., literatūros (kultūros) pažinimui – apie 37 proc., o realiai, kaip rodo 5 lentelė, galutinis kandidatų taškų skaičius susidarė iš maždaug 67 proc. kalbos pažinimui ir vartojimui bei maždaug 37 proc. literatūros (kultūros) pažinimui skirtų taškų.

4 lentelė

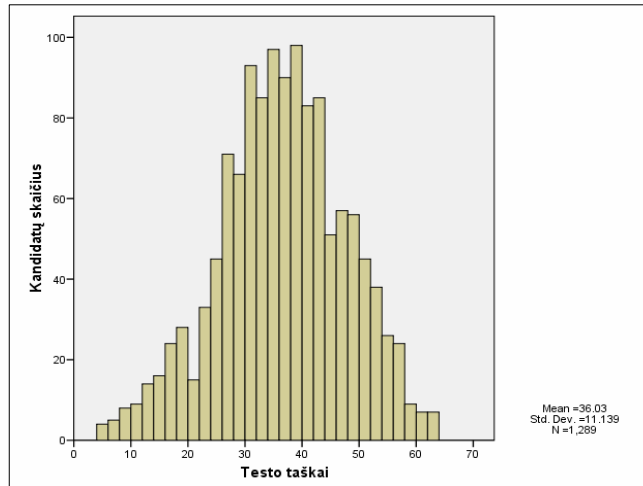

5 lentelė

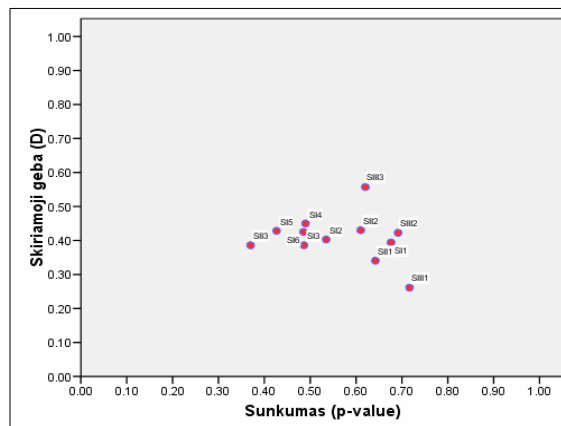
Išvada. Realiai teksto interpretacijos egzamino užduoties matricos proporcijos neatitinka egzaminų programos matricoje nurodytų turinio sričių proporcijų (kalbos pažinimui ir vartojimui skirta daugiau nei EP matricoje, o literatūros (kultūros) pažinimui – mažiau). Tačiau, matyt, užduoties rengėjai galvojo apie bendrą abiejų dalių (teksto interpretacijos ir testo) matricą, kuri rodo, jog kalbos pažinimui ir vartojimui skirta apie 60 proc., o literatūros (kultūros) pažinimui – apie 41,5 proc. Taigi iš esmės EP matricoje nurodytų turinio sričių proporcijos išlaikytos. Kiek procentų teksto interpretacijos užduotyje buvo skirta žinių taikymui, kiek problemos sprendimui, informacijos neturėjome.

3. Egzamino užduoties sunkumas

6 lentelėje pavaizduota diagrama atspindi kandidatų surinktų taškų pasiskirstymą. Šiais metais valstybinio teksto interpretacijos brandos egzamino išlaikymo riba buvo 21 taškas (iš 66 galimų). Išanalizavus kandidatų darbus bei statistinę analizę matyti, kad ši teksto interpretacijos užduotis buvo tik šiek tiek per lengva (54,60 proc.). Statistinė testų teorija teigia, kad geros užduoties sunkumas turėtų būti apie 50 procentų. Užduoties skiriamoji geba (7 lentelė), rodanti, kaip buvo išskirti stipresnieji ir silpnesnieji kandidatai, palyginti gera – 39,05 proc. Statistinė testų teorija teigia, kad gera skiriamoji geba yra 40–50 proc., o labai gera – 60 ir daugiau. Užduoties koreliacija, kaip rodo statistika (8 lentelė), taip pat gana gera.

6 lentelė

7 lentelė

Koreliacija			
	Literatūros pažinimas	Kalbos vartojimas ir pažinimas	Bendra taškų suma
Literatūros pažinimas	1	0.583	0.830
Kalbos vartojimas ir pažinimas	0.583	1	0.937
Bendra taškų suma	0.830	0.937	1

8 lentelė

9 lentelėje pateikiami duomenys atspindi kandidatų, pasirinkusių valstybinį gimtosios kalbos teksto interpretacijos egzaminą, skaičių, egzaminų galutinius rezultatus (kiek kandidatų išlaikė, kiek surinko didžiausią galimą taškų sumą ir pan.).

Metai	2007	2006	2005	2004
Egzaminą laikė	1289	1645	2171	2272
Maksimali galima taškų suma	66	66	66	66
Maksimali pasiekta taškų suma	64	63	64	63
Minimali egzamino išlaikymo taškų sumos riba	21	21	21	19
Neišlaikiusių kandidatų dalis procentais	9,6	7,1	8,0	8,9
Taškų sumos vidurkis	36,03	37,30	36,58	33,59
Taškų sumos st. nuokrypis (dispersija)	11,14	10,90	10,69	10,88

9 lentelė

Išvada. Panagrinėjus 9 lentelę matyti, jog per pastaruosius metus egzamino užduotis ir jos rezultatai mažai kito: laikomasi tos pačios maksimalios taškų sumos (66), kandidatų maksimali pasiekta taškų suma taip pat panaši (64 arba 63), laikomasi tos pačios minimalios egzamino išlaikymo taškų sumos ribos (21), taškų sumos vidurkis taip pat panašus. Taigi galima daryti išvadą, jog užduoties rengėjai laikosi nuoseklumo ir pereinamumo. Tačiau reiktų atkreipti dėmesį, kad kandidatų, besirenkančių valstybinį lietuvių gimtosios kalbos teksto interpretacijos egzaminą, akivaizdžiai mažėja. Toks egzamino nepopuliarumas, matyt, aiškintinas maža paklausa (teksto interpretacijos egzamino dažniausiai reikia tik stojant į filologijos specialybes) ir, be abejo, užduoties sunkumu (iš kandidatų reikalaujama gana plataus kalbinio ir literatūrinio bei kultūrinio pasirengimo). Reikia pripažinti, kad tokių gebėjimų, kokių tikimasi iš kandidatų kuriant teksto interpretaciją, tolimesniame gyvenime mažai kam prireiks. Taigi tokio tipo egzamino, neatitinkančio gyvenimo realijų, egzaminų programos rengėjų ateityje ketinama atsisakyti pagrįstai.

4. Atskirų egzamino užduoties kriterijų (turinio, raiškos, raštingumo) veikimas

Kaip jau buvo minėta, teksto interpretacijos užduotimi siekiama įvertinti moksleivių gebėjimus analizuoti bei interpretuoti tekstą(-us), remtis turima literatūrologinė kompetencija bei kultūrinio konteksto išmanymu, atrinkti, susieti, apibendrinti informaciją, taisyklinga kalba reikšti mintis, kurti rišlų tekstą raštu. Teksto interpretacijos užduotis buvo vertinama trimis kriterijais: turinio, raiškos ir raštingumo (iš viso kandidatai galėjo surinkti 66 taškus). Turiniui buvo skirta 24 (apie 36,4 proc. visų taškų), raiškai – 22 (apie 33,3 proc. visų taškų) ir raštingumui – 20 (apie 30,3 proc. visų taškų) taškų. Panagrinėjome, kaip kandidatai gebėjo atskleisti interpretacijos turinį, raišką bei raštingumą.

Turinio analizė. Kaip rodo statistika, daugumai mokinių iš pateiktų analizei tekstų patraukliausia buvo B. Sruogos „Dievų miško“ ištrauka – ją rinkosi net 58,39 proc. visų kandidatų. K. Donelaičio „Metų“ ištrauką analizavo 31,13 proc., o N. Miliauskaitės – tik 10,48 proc. visų kandidatų.

Darbų turinys vertintas šešiais aspektais:

- kaip suvokta viso teksto tema,
- kaip aptartos problemos, idėjos, vertybės,
- kaip aptarta teksto struktūra,
- kaip aptartas teksto pobūdis,
- kaip tekstas siejamas su kontekstu,
- kaip gebama interpretuoti pagrįstai, nuosekliai, kryptingai.

Analizuojant kandidatų darbus ir statistinės analizės duomenis, galima pamatyti, jog daugumos kandidatų gebėjimai suvokti pasirinkto teksto temą ir ją atskleisti gana vidutiniai (nepamirškime, kad teksto interpretacijos egzaminą paprastai renkami motyvuoti kandidatai): tik 37,32 proc. visų kandidatų gavo 2 taškus (iš dviejų galimų), dauguma kandidatų, t. y. 60,59 proc., temą suvokė tik iš dalies ir gavo 1 tašką, o 2,09 proc. negavo nė vieno taško.

Suvokti ir atskleisti teksto problemas, idėjas, vertybes daugumai kandidatų sekėsi taip pat gana vidutiniškai: 7,45 proc. visų kandidatų gavo 4 taškus (iš keturių galimų), 25,21 proc. – 3 taškus, 43, 68 proc. – 2 taškus, 21,18 proc. – 1 tašką ir 2,48 proc. negavo nė vieno taško.

Išsamiai aptarti teksto struktūrą ir susieti ją su teksto prasme kandidatams taip pat buvo sunkoka (dauguma aptarinėjo tik fragmentiškai, trūko svaraus argumentavimo, kartais ne itin siejo su teksto prasme ar net menkai suvokė teksto esmę): 6 taškus (iš šešių galimų) surinko 2,64 proc. visų kandidatų, 10,32 proc. – 5 taškus, 15,83 proc. – 4 taškus, 32,74 proc. – 3 taškus, 26,14 proc. – 2 taškus, 10,55 proc. – 1 tašką ir 1,78 proc. nesurinko nė vieno taško.

Tinkamai aptarti teksto pobūdį (žanrą, tipą, meninę kalbą) ir gauti 3 taškus (iš trijų galimų) pavyko 10,71 proc. visų kandidatų. Kitų rezultatai būtų tokie: 37,32 proc. gavo 2 taškus, 40,19 proc. – 1 tašką ir 11,79 proc. negavo nė vieno taško. Krito į akis, kad daugumos kandidatų darbuose meninės priemonės dažniausiai tik įvardijamos, bet nenurodoma jų paskirtis tekste.

Prasčiausiai kandidatams sekėsi sieti tekstą su kontekstu: 4 taškus (iš 4 galimų) gavo 5,82 proc. visų kandidatų, 3 taškus – 15,75 proc., 2 taškus – 33,59 proc., 1 tašką – 32,97 ir nė vieno taško negavo net 11,87 proc. kandidatų.

Už gebėjimą pagrįstai, nuosekliai, kryptingai interpretuoti daugiausia buvo galima gauti 5 taškus. Tiek taškų gavo tik 4,19 proc. visų kandidatų, 13, 50 proc. gavo 4 taškus, 27,54 proc. – 3 taškus, 32,51 proc. – 2 taškus, 20,02 proc. – 1 tašką ir 2,25 proc. negavo nė vieno taško. Taigi dauguma kandidatų interpretavo be aiškios krypties, labai fragmentiškai, ne visada paisydami teksto logikos, akivaizdžiai remdamiesi išankstiniu žinojimu, kurį, beje, ne visuomet tiko sieti su tekstu.

Už turinį kandidatai, kaip minėta, galėjo surinkti daugiausia 24 taškus, tiek taškų, kaip rodo statistinė analizė, surinko 0,78 proc. visų kandidatų. Daugiausia kandidatų (10,47 proc.) surinko 12 taškų. Nors teksto interpretacijos valstybinį egzaminą paprastai renkasi motyvuoti, tai yra stojantys į filologiją, tačiau buvo kandidatų (0,08 proc.), kurie už turinį negavo nė vieno taško.

Išvada. Apibendrinant galima pasakyti, jog, kaip rodo kandidatų darbai ir rezultatai, kandidatų gebėjimai interpretuoti tekstą nėra aukšto lygio, o galbūt jų atskleisti neleido parinkti tekstai (apie juos jau kalbėta anksčiau). Tačiau statistinė analizė rodo, kad bendras turinio kriterijaus sunkumas yra geras – 50,05 proc., tik skiriamoji geba šiek tiek mažoka – 38,87 proc., o koreliacijos koeficientas vėl gana geras – 0,83. Taigi darbų turinys rodo, kad tikrinami kandidatų gebėjimai buvo gerai pamatuoti (žr. 8 lentelė).

Raiškos analizė. Darbų turinys vertintas trimis aspektais:

- ar tinkama teksto sandara,
- ar tekstas vientisas,
- ar stilinga kalba.

Kaip rodo kandidatų darbai ir statistinės analizės duomenys, dauguma kandidatų (apie 71 proc.) geba rašyti trinarės struktūros tekstus: 3 taškus (iš trijų galimų) gavo 23,74 proc. visų kandidatų, 2 taškus – 48,10 proc., 1 tašką – 25,21 proc. ir negavo nė vieno taško 2,95 proc. Žinant, kokie kandidatai paprastai renkasi teksto interpretacijos egzaminą, nenuostabu, kad šis aspektas kandidatams nepasirodė sunkus (64,21 proc.), o skiriamoji geba (32,73 proc.) ir koreliacija (0,54) vidutinė.

Teksto vientisumas (įžangos ir pabaigos siejimas su dėstymu, minties šuolių nebuvimas pastraipose ir tarp jų, tinkamas pastraipos apibendrinimas ir pan.) buvo daugiausia vertinamas 7 taškais, kuriuos surinko 16,14 proc. visų kandidatų, 6–5 taškus surinko 35,07 proc. (padarę 2–3 teksto vientisumo klaidas). Taigi galima teigti, kad šiek tiek daugiau nei pusė kandidatų (51,21 proc.) geba kurti vientisą tekstą. Matyt, todėl ir šis aspektas kandidatams nebuvo sunkus (61,01 proc.), nors skiriamoji geba jau gera (40,43 proc.), bet koreliacija vidutinė (0,56). Kandidatų, padariusių 4–5 teksto vientisumo klaidas ir surinkusių 4–3 taškus buvo 26,3 proc., o padariusių 6 ir daugiau klaidų ir surinkusių 2 ir mažiau taškų – 22,5 proc. Norėtusi atkreipti dėmesį, kad kandidatų darbuose ne visos dėstymo pastraipos tinkamai išplėtojamoms, nemažai netinkamai ar išvis neapibendrintų pastraipų, netgi gana dažnai pastraipa baigiama ne užsklanda, o citata ar nauja mintimi (a), netinkamai pagrindžiamas teiginys (b), dominavo minties šuoliai (c). Pateiksime pavyzdžių (sakiniai pateikiami netaisyti):

a)

Paukščiai įvardijami kaip tarnai, minimas erelis – stiprumo simbolis, o gandras palyginamas su ponu. Taigi taip aprašant bundančią gamtą, gyvybę, parodoma, jog pavasaris – džiaugsmingas laikas. (K. Donelaitis. „Metai“)

Ištraukos erdvė – plati: erelis, skraidantis danguje ir žvelgias į žemę, taip pat gandras, žvelgiantis toli nuo savo lizdo. Iš to matome, jog erdvė – plati, neapbrėpiama. (K. Donelaitis. „Metai“)

„Klausyk visų draudimų – tai ir gyventi nebeįdomu.“ Tokiu sakiniu Balys Sruoga dar labiau paryškina juoko pro ašaras būseną. Juk suprantama, kad lageryje tikrai nėra įdomu gyventi, o tokie meilės, šilumos ieškojimai už spygliuotos tvoros labiau sukelia fizinį skausmą nei dvasios atgaivą: „Nuo spygliuotos vielos patvorio su bizūnais gena lauk...“ (B. Sruoga. „Dievų miškas“)

Nors autorius ir gyvena nenormaliomis sąlygomis, bet nepraranda žmogiškumo, jaučiamas skirtumas, atotrūkis nuo kitų, ištraukoje aprašytųjų: „Niekur pasaulyje tokių kvailų meilės laiškų nerašoma, kaip lageryje“. (B. Sruoga. „Dievų miškas“)

b)

Visa judanti ir energijos pilna erdvė visuomet išlieka sakrali: „Ar kad dėl žmogaus griekų dievs vargina svieta“. (K. Donelaitis. „Metai“)

Kalbama apie harmoningą pasaulį ir tos harmonijos saugojimo svarbą: „Dievs vis su pasimėgavimu sotin“ tuos, kurie laikosi šios tvarkos. (K. Donelaitis. „Metai“)

Poemos ištraukos metų laikas atskleidžiamas sakiniu „...Kaip jūsų mylista žiemos bėdoj išsilaukėt“. (K. Donelaitis. „Metai“)

Jis moko, auklėja liaudį, tačiau dažnai ją ir pašiepia. Tai atsispindi ištraukoje iš „Pavasario linksmybių“, kurioje kuriamas pavasariškas gamtos veiksmas, sklaidžiasi žmonių gyvenimas. (K. Donelaitis. „Metai“)

c)

Balys Sruoga – XX a. prozininkas, dramaturgas. Rašė savitu stiliumi, verčiančiu žavėtis. Kelerius metus praleidęs koncentracijos stovykloje, parašė memuarinį romaną „Dievų miškas“. (B. Sruoga. „Dievų miškas“)

Jo epinė didaktinė poema „Metai“ – pirmasis lietuviškas grožinės literatūros kūrinys. Todėl K. Donelaitis laikomas lietuvių grožinės literatūros tėvu. „Metus“ sudaro keturios dalys, kuriose aprašomi keturi metų laikai ir akcentuojama kaimo žmonių gyvenimo ir darbų priklausomybė nuo gamtos. (K. Donelaitis. „Metai“)

Antroje ištraukos pastraipoje daugiau tiesiogiai kalbama apie žmones. Ne vienoje vietoje yra minimas Dievas, todėl suprantame, kad Kristijono Donelaičio aprašomas žmogus yra tikintis. Žmonės net manė, kad žiema yra dievo bausmė. (K. Donelaitis. „Metai“)

Gamta yra labai svarbi K. Donelaičio poemoje „Metai“. Žmogus ir gamta neatsiejami, tačiau be Dievo neišsivaizduojami, nes jis gamtą ir žmogų jungianti jėga. Analizuojamosios ištraukos laikas – pavasaris. (K. Donelaitis. „Metai“)

Pavasaris – atgimimo laikotarpis, kuomet po sunkių žiemos vargų gamta pabunda, prisikelia naujam gyvenimui. Kartu su gamta „pabunda“ ir žmogus, ruošiasi tuoj prasidėsiantiems darbams. Ištraukos pradžioje matome erelį, kuris savo šaukimu budina iš žiemos miego visus, kas gyvas. (K. Donelaitis. „Metai“)

Eilėraščio kompozicija laužyta, netaisyklinga. Nepaisoma eilėdaros principų. Tačiau tokia forma poetė išreiškia įspūdį, jausmą, kurio neišreiškia žodžiu. Nijolė Miliauskaitė yra išleidusi keletą eilėraščių rinkinių, vieni svarbiausių yra „Uždraustas įeiti kambarys“ ir „Sielos labirintai“. (N. Miliauskaitės eilėraščių)

Sunkiausias raiškos aspektas pasirodė esąs kalbos stilingumas (stilistinė sintaksė ir žodynas). 12 taškų (iš dvylikos galimų) surinko tik 0,47 proc. visų kandidatų (nepadariusių visai ar padariusių ne daugiau kaip vieną trūkumą), 11–9 taškus surinko kandidatai, padarę 2–4 trūkumus, jų iš viso yra taip pat nedaug, tik 9,46 proc. Net 7,14 proc. visų kandidatų gavo 0 taškų, vadinasi, padarė daugiau nei 18 trūkumų (beje, vertinant dvi to paties stiliaus klaidos buvo dubliuojamos), 8,92 proc. gavo 1 tašką (padarė 15–17 trūkumų), 10,40 proc. – 2 taškus (padarė 13–14 trūkumų), 14,27 proc. – 3 taškus (padarė 11–12 trūkumų), 17,22 proc. – 4 taškus (padarė 9–10 trūkumų). Taigi net daugiau kaip pusės (57, 95 proc.) kandidatų minties raiška gana prasta, tai yra jie negeba sklandžiai, nuosekliai, aiškiai, tiksliai bei logiškai formuluoti minčių. Kaip rodo kandidatų darbai, gana dažnai rašoma netgi negalvojant, ką ketinama pasakyti bei kaip tai ketinama padaryti, dažnai teiginius bandoma pagrįsti absoliučiai netinkama citata ar kitu nelogišku argumentu. Manytume, kad į šiuos trūkumus

turėtų atkreipti dėmesį mokytojai ir ugdymo procese skirti daugiau dėmesio ne tik mokant kurti rišlų tekstą, bet ypač redaguojant, tobulinant jau parašytus tekstus. Pateiksime keletą stiliaus (a) ir logikos (b) klaidų pavyzdžių (sakiniai pateikiami netaisyti):

a)

B. Sruoga mano, jog moterims lageryje buvo lengviau gyventi, todėl jos daugiau rodydavo iniciatyvos meilės reikaluose. Tačiau jo nuomone kvailos buvo abi pusės dėl savo kvailų laiškų, čia jis neišskiria nei vienos pusės. (B. Sruoga. „Dievų miškas“)

Kalbančiojo gandro kalbėjimo tonas kintantis. (K. Donelaitis. „Metai“)

Gandras suvokia, jog Dievas sutverdamas kiekvieną gyvą sutvėrimą paskyrė jam gyvenamąją vietą ir valgį. (K. Donelaitis. „Metai“)

Tad ši ištrauka yra gera atrama koncentracijos stovyklos pobūdžiui suprasti. (B. Sruoga. „Dievų miškas“)

Vis dėlto pats faktas, kad meilės laišakai buvo rašomi, rodo, kad žmogui šiltų jausmų poreikis lieka nesvetimas bet kokiomis aplinkybėmis. (B. Sruoga. „Dievų miškas“)

Visi draudimai dar labiau skatino priešingas lytis bendrauti, bent kiek nuraminti hormonus, tarsi kokį gurgiantį skrandį bent kiek užkišti, kad būtų galima gyventi. (B. Sruoga. „Dievų miškas“)

Kalėjimas – tai ta vieta, kur žmonių laisvės labai apribotos, todėl visi bandymai ryšių užmezgimams atrodo neįmanomi. (B. Sruoga. „Dievų miškas“)

Jis puikiai atskleidė fašistinės ideologijos paveiktos ir išauklėtos lagerio valdžios charakterį. (B. Sruoga. „Dievų miškas“)

b)

K. Donelaičio kalbantysis, lyg koks Homeras iš senųjų Antikos laikų, kalba hegzametru, t. y. derina ne tik kirčiuotus ir nekirčiuotus skiemenis, bet taip pat ilguosius ir trumpuosius. (K. Donelaitis. „Metai“)

Poema paremta keturiais metų laikais ir daugelio lietuvių lūpose skamba tik jai vienai būdingu deklamavimo ritmu. (K. Donelaitis. „Metai“)

Visi privalo atrasti gerąsias savo vertybes, garbinti gamtos grožį, mylėti savąją žemę. (K. Donelaitis. „Metai“)

Nors kalbama ir ne apie pačius linksmiausius dalykus, apie meilę, kur dažniausiai lemiamas faktorius būdavo ne jausmai, o tik verslo reikalai, tačiau autorius pasakoja apie tai linksmiai, pridėdamas didelę ironijos porciją, nevengdamas cinizmo. (B. Sruoga. „Dievų miškas“)

Kalbantysis meilę lageryje lygina su keliamomis revoliucijomis, kadangi meilės reikalų, pasak pasakotojo, išvengti neįmanoma. (B. Sruoga. „Dievų miškas“)

Šiandien meilė tebeidealizuojama kitais būdais, tačiau žmonės retai kada į ją kreipia dėmesį. (B. Sruoga. „Dievų miškas“)

Rašytojas ironizuoja tvoros motyvą, kuris šioje ištraukoje reiškia dviejų skirtingų pasaulių atskyrimą. (B. Sruoga. „Dievų miškas“)

Kūryba – tai barjeras tarp kuriančio žmogaus ir aplinkinio pasaulio. (Nijolės Miliauskaitės eilėraštis)

Už raišką kandidatai, kaip minėta, galėjo surinkti daugiausia 22 taškus, tiek taškų, kaip rodo statistinė analizė, surinko 0,16 proc. visų kandidatų. Daugiausia kandidatų (9,08 proc.) surinko 8 taškus, nei vieno taško negavo 0,08 proc. kandidatų.

Išvada. Apibendrinant raiškos rezultatus, galima pasakyti, jog, pasak statistikos, bendras raiškos sunkumas artimas geram – 48,35 proc., skiriamoji geba mažoka (37, 42 proc.), koreliacijos koeficientas gana geras – 0,82, nors šio kriterijaus patikimumas menkas – 0,4 (žr. 8 lentelė).

Raštingumo analizė. Darbų turinys vertintas trimis aspektais:

- gramatikos ir žodyno,
- rašybos,
- skyrybos.

Lengviausias raštingumo kriterijaus aspektas, kaip rodo statistika, gramatika ir žodynas: 29,01 proc. visų kandidatų nepadarė nei vienos gramatikos ar žodyno klaidos ir surinko 5 taškus (iš 5 galimų), 32,12 proc. padarė po vieną gramatikos ar žodyno klaidą ir gavo 4 taškus. 20,25 proc. – 2 klaidas ir gavo 3 taškus. Negavo taškų, tai yra padarė daugiau kaip 5 klaidas, tik 4,19 proc. kandidatų. Taigi gramatikos ir žodyno

aspektas kandidatams buvo gana lengvas – jo sunkumas 71,65, skiriamoji geba prasta – 24,33. Vadinas, gramatikos ir žodyno klaidų padarė ir gerai, ir prastai išlaikę egzaminą kandidatai. Koreliacijos koeficientas žemas – 0,44. Taigi ir kandidatų gebėjimai šiuo aspektu buvo matuojami prastai.

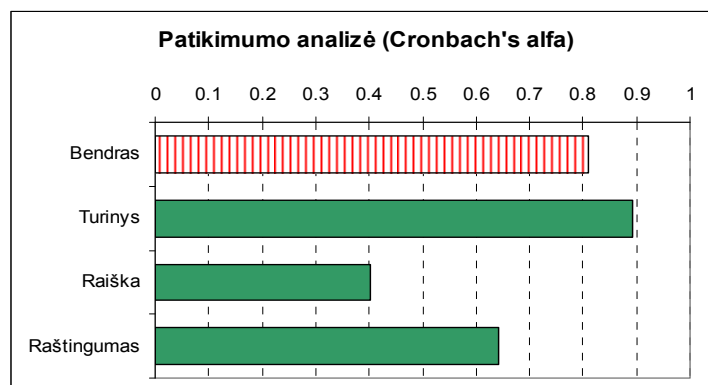
Rašybos aspektu situacija panaši: 25,06 proc. visų kandidatų nepadarė nei vienos rašybos klaidos ir surinko 7 taškus (iš 7 galimų), 23,04 proc. padarė po vieną klaidą ir gavo 6 taškus. 18,15 proc. – 2 klaidas ir gavo 5 taškus. Negavo taškų, tai yra padarė daugiau kaip 7 rašybos klaidas, 8,22 proc. kandidatų. Taigi, galima sakyti, ir rašyba kandidatams didelių problemų nekėlė, jos sunkumas – 69,16 proc., skiriamoji geba kiek geresnė nei gramatikos ir žodyno – 39,69 proc., tačiau koreliacijos koeficientas vis tiek palyginti nedidelis – 0,62. Taigi ir kandidatų gebėjimų šis aspektas gerai nematavo.

Skyryba šiais metais buvo vertinama pagal *Privalomąsias ir pasirenkamasias skyrybos taisykles*, patvirtintas 2006 m. rugsejo 28 d., todėl šis aspektas kandidatams nebuvo toks sunkus kaip ankstesniais metais. Kaip rodo statistika, 21,18 proc. visų kandidatų nepadarė nei vienos skyrybos klaidos ir surinko 8 taškus (iš 8 galimų), 15,98 proc. padarė po vieną klaidą ir gavo 7 taškus, 14,35 proc. – 2 klaidas ir gavo 6 taškus. Vadinas, daugiau nei pusė kandidatų nepadarė ar padarė tik 1–2 skyrybos klaidas. Negavo taškų, tai yra padarė daugiau kaip 9 klaidas, 11,48 proc. kandidatų. Taigi skyrybos aspektas kandidatams nebuvo sunkus – jo sunkumas 62,02, tačiau skiriamoji geba gera – 52,71. Vadinas, gerai skyrė ir silpnesnius, ir stipresnius kandidatus. Koreliacijos koeficientas nėra didelis, tačiau iš visų raštingumo aspektų geriausias – 0,68.

Už raštingumą kandidatai, kaip minėta, galėjo surinkti daugiausia 20 taškų, tiek taškų, kaip rodo statistinė analizė, surinko 3,49 proc. visų kandidatų. Daugiausia kandidatų (10,32 proc.) surinko 17 taškų, nei vieno taško negavo 2,72 proc. kandidatų.

Išvada. Apibendrinant raštingumo rezultatus, galima pasakyti, jog, pasak statistikos, šis kriterijus kandidatams nebuvo sunkus – jo sunkumas 66,93 proc., skiriamoji geba gera – 41,06 proc., nors koreliacijos koeficientas mažokas – 0,77. Taigi akivaizdu, jog kandidatai, besirenkantys teksto interpretacijos valstybinį egzaminą, yra pakankamai raštingi.

10 lentelėje atsispindi visos užduoties patikimumas (kuo jo koeficientas arčiau 1, tuo užduotis patikimesnė). „Patikimumas – vienas iš svarbiausių gero testo požymių, rodantis, kiek testo rezultatai yra pastovūs, t. y. iš tikrųjų atspindi matuojamas žinias ir gebėjimus. <...> Objektivių testų patikimumas nustatomas įvairiais statistiniais metodais. Subjektyvių testų (pavyzdžiui, rašymo užduočių) vertinimo patikimumas priklauso nuo testo apraše pateikiamų vertinimo kriterijų aiškumo, vertintojų pasirengimo. Tuo atveju patikimumas nustatomas iš to, kiek sutampa kelių vertintojų to paties kandidato užduoties atlikimo įvertinimas“. (*Kalbos testų ir jų užduočių rengimo gairės*. Sudarė J. Pribušauskaitė, L. Vilkienė. – Vilnius, Apostrofa, 2006., p. 13.)

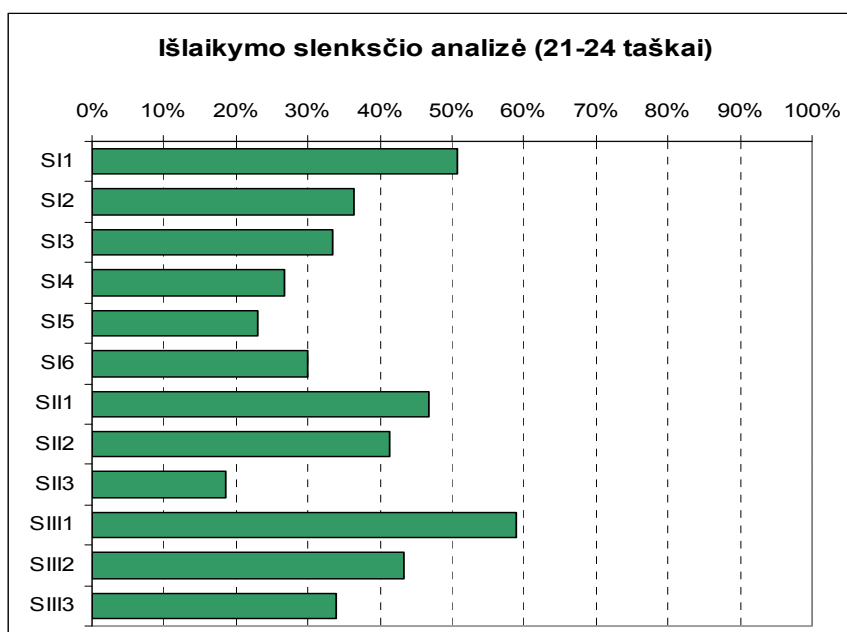
10 lentelė

Išvada. Kaip matyti iš 10 lentelės, geriausiai pamatuoti kandidatų tikrinamas žinias ir gebėjimus leido darbų turinys, o prasčiausiai – raiška. Tačiau bendras užduoties patikimumas pakankamai geras, todėl galima teigti, kad užduotis mokinių gebėjimus pamatavo gerai. Vadinas, teksto interpretacijos egzaminas laikytinas patikimu.

5. Egzamino užduties sąryšis su išsilavinimo standartais

2007 m. minimali teksto interpretacijos egzamino išlaikymo taškų sumos riba buvo 21 taškas. *11 lentelėje* pavaizduoti „ribinių“, tai yra vos išlaikiusių egzaminą (surinkusių 21–24 taškus) kandidatų rezultatai tam tikru aspektu:

- SI1 – tema,
- SI2 – problemos, idėjos, vertybės,
- SI3 – teksto struktūra,
- SI4 – teksto pobūdis,
- SI5 – teksto siejimas su kontekstu,
- SI6 – interpretacijos pagrindumas, nuoseklumas, kryptingumas,
- SII1 – teksto sandara,
- SII2 – teksto vientisumas,
- SII3 – stiliaus klaidos,
- SIII1 – gramatikos, žodyno klaidos,
- SIII2 – rašybos klaidos,
- SIII3 – skyrybos klaidos.

11 lentelė

Išvada. Kaip matyti iš diagramos, daugiausia tokių kandidatų surinko taškų už gramatiką ir žodyną (beveik 60 proc.), bandymą suvokti temą (šiek tiek daugiau nei 50 proc.) bei teksto sandarą (daugiau nei 40 proc.) Sunkiausia tokiems kandidatams buvo reikšti mintis stilinga kalba (tik daugiau nei 10 proc. surinktų taškų) bei sieti tekstą su kontekstu (šiek tiek daugiau nei 20 proc.). Taigi tokių – tik peržengusių egzamino išlaikymo slenkstį – kandidatų gebėjimai analizuoti bei interpretuoti tekstą(-us) remiantis turima literatūrologine kompetencija bei kultūrinio konteksto išmanymu, atrinkti, susieti, apibendrinti informaciją yra gana menki.

V. Testo analizė

1. Egzamino užduoties turinio pagrįstumas

Testo struktūra

Lietuvių kalbos valstybinio egzamino testą sudaro dvi dalys: pirmoji – integruota teksto suvokimo užduotis, kuria, kaip teigiama egzamino programoje, *siekiama įvertinti gebėjimą suvokti bei vertinti skaitomų tekstų turinį ir raiškos ypatumus, konteksto išmanymą (EP, p.7)* ir antroji dalis – kalbos užduotys (skrybės, rašybos). Egzamino programoje neapibrėžta, kokio turinio, žanro ir pan. tekstų per egzaminą gali tikėtis kandidatai, tik nurodoma, kad *Lietuvių kalbos brandos egzamino pirmojoje dalyje (teste) moksleiviams gali būti pateiktos tokios užduotys:*

teksto(-ų) ištrauka(-os) su klausimais;

užduotys, tikrinančios kalbos dalykų išmanymą (EP, p. 7).

Skaitymo suvokimo užduoties charakteristika. Tekstas. Teksto suvokimo užduočiai svarbiausia yra tinkamas tekstas. Jis turėtų atitikti testuojamųjų amžių, būti nepainus ir tolerantiškas, nešališkas, jame turėtų būti kalbama aktualia ir suprantama testuojamiesiems tema (negali būti vengtinų per egzaminą temų), turėtų būti aiškios ir taisyklingos struktūros ir jis turėtų būti priemonė testuojamųjų pamatinėms žinioms patikrinti.

Egzamino užduotyje buvo pateiktas Renatos Šerelytės tekstas *Pasakų šalies etika*. Šis tekstas yra tarsi autorės pasąmonės srautas, sudarytas iš bemaž padrikų sakinių, kuriems, beje, dažnai trūksta paprastos logikos, todėl jis yra prastos struktūros. Tokio pobūdžio tekstai paprastai skaitomi neatidžiai, per daug į juos nesigilinant. Šis tekstas galėtų sudominti nebent specifinių poreikių turintį intelektualą. O tikrinant teksto suvokimą paprastai skaitomi rišlūs, logiški ir aiškūs, kultūriškai svarbūs, aiškios komunikacinės paskirties tekstai. Per egzaminą turi būti pateikiamas toks tekstas, kuris atitinka mokymo tikslą, egzamino tekstas turėtų būti pavyzdys tokių tekstų, kuriuos kandidatai mokosi skaityti pagal programą.

Pažvelkime į šio egzamino teksto logikos klaidas ir dviprasmybes kiek atidžiau.

Keistoko autorės suvokimo pavyzdžių (pvz., painiojami filmų veikėjai su juos vaidinančiais realiais aktoriais (6, 7 pastraipos). *Juk ne Stalonė „kraują varvina“ ir ne Van Dammė as savo išmintį dėsto, o jų kuriami filmų superherojai*), neaiškaus ir nesuprantamo nuostatų priešinio (pvz., „*Seniau sakydavo: „Nedaryk kitam to, ko pats nenorėtum“*“, dabar sakoma: „*Kad panorėtum, tereikia pasistengti tai įpiršti*“) galima rasti ne vienoje pastraipoje (7, 8, 9, 10). Autorė dažnai vienu dviem sakiniais pasako savo nuomonę, tačiau jos nepagrindžia jokiais argumentais (pvz., *Kovojančiam – vaiko tiesa, kuriai sunku suaugusiųjų pasaulyje, – užtat atsiveria begalinės kito pasaulio erdvės – labai norėtusi paklausti, kam ir kur, ir kokio pasaulio erdvės atsiveria? Ir iš kur staiga atsirado kovojantys ir nekovojantys – neaišku, kodėl atsiranda toks žmonių, skirtingai vertinančių pasakas, skirstymas?*); tekstas redaguotinas ir dėl netiksliai autorės vartojamų žodžių (pvz. *Kilnumas ir garbingumas – dvi išnykusios pasakų sąvokos. Jas užėmė tos, kuriomis poetas, būdamas elfų šalies gyventojas ir šios šalies etikos išpažinėjas, netiki – kaip galima užimti sąvokas? Greičiausiai norėta pasakyti, kad ...jas pakeitė tos...*). Tekste nėra kokių nors užkoduotų poteksčių, kurias skaitydami turėtume suprasti ir jas aiškintis, visas tekstas – įdomios autorės interpretacijos. Panašių pavyzdžių galima būtų prirašyti ir daugiau, tačiau, atrodo, ir šių pakanka, kad suabejotum teksto tinkamumu egzaminui.

Kita vertus, tekste vartojama labai daug tarptautinių žodžių (*tendencija, grafomanas, suprimityvinti, archetipinis, fobija, infantilis ir t.t.*), kurie tekstą daro sunkų ir painų. Ar kandidatai privalėjo juos visus suprasti?

Žinoma, čia nenorima kritikuoti teksto autorės, tik norima patarti testo rengėjams atidžiau ir kritiškiau rinkti tekstus, pateikiamus kandidatams nagrinėti per egzaminą. Tuo labiau, kad ir teksto tematika nėra labai tinkama šio amžiaus kandidatams.

Išvada: kadangi šis tekstas gerokai stokoja rišlumo, jame daug minties šuolių, logiškai nepaaiškinamų ir nesuprantamų sakinių, neaiški komunikacinė teksto paskirtis, darytina išvada, kad tekstas egzaminui buvo parinktas netinkamas.

Toliau panagrinėsime egzaminų programos ir užduoties atitiktį tikrinamų gebėjimų aspektu. Kaip nurodoma egzaminų programoje, „moksleivio pasiekimams įvertinti tikrinami dveji mokslievių gebėjimai: 1) žinių taikymas; 2) problemos sprendimas, analizavimas, interpretavimas, vertinimas“.

Taigi 12 lentelėje apžvelgiami egzaminų programoje numatyti tikrinti mokinių gebėjimai (Egzaminų programa, 2003 m., p. 7) ir 2007 m. valstybinio lietuvių gimtosios kalbos testo suvokimui tikrinti.

Gebėjimas (pagal egzaminų programą)	Gebėjimas, tikrinamas egzamino užduotimi (Testo klausimas)
Dalyko žinių taikymą moksleivis parodo: <ul style="list-style-type: none"> tikslingai, motyvuotai, tinkamai vartodamas kalbotyros ir literatūrologijos sąvokas 	
<ul style="list-style-type: none"> vartodamas tinkamas gramatines formas bei konstrukcijas, taisyklingai rašydamas 	
<ul style="list-style-type: none"> atpažindamas skaitomo teksto žanrą, epochos, srovės bruožus, teksto funkcinių stilių 	
<ul style="list-style-type: none"> atsakydamas į teksto suvokimo klausimus ir atlikdamas užduotis: rasdamas reikalingą informaciją, perfrazuodamas teksto mintis savais žodžiais, darydamas tiesiogines išvadas, rasdamas citatų minčiai pagrįsti 	3.1, 3.2, 4, 5.1, 8, 10.1, 10.2, 11.1
Gebėjimą reikšti mintis, analizuoti, interpretuoti, vertinti moksleivis parodo, kai: <ul style="list-style-type: none"> nagrinėja, atrenka, tinkamai sieja ir apibendrina informaciją 	9, 12
<ul style="list-style-type: none"> išskiria ir aptaria skaitomų tekstų struktūrinės dalis, atskleidžia jų ryšius bei kuriamas prasmes 	2, 11.2
<ul style="list-style-type: none"> formuluoja teksto pagrindinę mintį, problemą 	13
<ul style="list-style-type: none"> atskleidžia teksto prasmę remdamasis savo patirtimi, siedamas tekstą su įvairiais kontekstais 	
<ul style="list-style-type: none"> išsako savo požiūrį, vertina skaitomų tekstų turinį ir raišką 	3.3, 5.2, 6.1
<ul style="list-style-type: none"> rašo tinkamos struktūros tekstą (pradžios pastraipa, dėstymo pastraipos, baigiamoji pastraipa) 	
<ul style="list-style-type: none"> reiškia mintis stilinga kalba 	
<ul style="list-style-type: none"> tinkamai redaguoja tekstą 	

12 lentelė

Išvada. Palyginus egzaminų programoje numatytus tikrinti mokinių gebėjimus ir testu tikrinamus matyti, jog testu tikrinami ne visi EP numatyti tikrinti gebėjimai. Tai normalu, tačiau kai kurie klausimai, pvz. 1, 7, netikrina Egzaminų programoje numatytų tikrinti gebėjimų, šiek tiek keista, kad testo egzaminas menkai tereikalauja išmanyti stilistikos kursą, teksto suvokimo užduotyje nereikalaujama, kad mokinys atpažintų skaitomo teksto žanrą, jo paskirtį, teksto funkcinių stilių, nors adekvatus teksto suvokimas pirmiausia siejamas su žanro atpažinimu, komunikacinės situacijos suvokimu.

Žinoma, stilistikos išmanymas parodomas kandidatams rašant teksto interpretaciją, tačiau tuomet tikrinama, kaip kandidatams sekasi laikytis bendrųjų stiliaus reikalavimų.

Užduoties tipas. Kandidatų teksto suvokimo gebėjimams įvertinti buvo parengta atvirojo tipo užduotis: laisvasis atsakymas į klausimus. Buvo pateikti 19 skirtingo pobūdžio klausimų. Vienais klausimais buvo tikrinamas literatūros išmanymas (1), loginė teksto struktūra (2, 11.2), kaip suprantamas autorės požiūris (3.3, 5.1, 9), kaip kandidatai supranta pagrindinę teksto mintį ir teksto esmę (13, 12), kaip kandidatai supranta skaitomo teksto kalbos ypatumus – tarptautinių žodžių reikšmes (10.1), stilistines kalbos priemones (5.2, 6.1, 6.2, 7), ar atpažįsta ironiją (3.3), kiti klausimai buvo susiję su teksto tematika ir problematika (detalių supratimas, tinkamų argumentų parinkimas) (3.1, 3.2, 4, 8, 10.1, 10.2, 11.1).

Vertinimas. Tinkamai atlikęs užduotį kandidatas galėjo surinkti 30 pirminių taškų. Ši taškų suma buvo dauginama iš 2 ir gaunama 60 galutinių taškų.

Konkretūs atsakymai buvo vertinami **1** (1, 2, 3.1, 3.3, 6.1, 6.2, 7, 11.2, 12 klausimai), **2** (3.2, 4, 5.1, 5.2, 8, 9, 10.1, 10.2, 13 klausimai) ir **3** (11.1 klausimas) taškais. **Vienas** taškas buvo skiriamas už tuos atsakymus (2, 3.1, 3.3, 6.1, 7, 11.2, 12 klausimai), kuriuose reikėjo parašyti vieną dalyką:

- paaiškinti loginę teksto struktūrą (2, 11.2 klausimai)
- argumentuotai įrodyti teiginį (3.1 klausimas)
- nurodyti ironijos kūrimo būdą (3.3 klausimas)
- nurodyti reikiamą pastraipą (6.1 klausimas)
- paaiškinti stilistinę priemonę (7 klausimas)
- suformuluoti teksto temą (12 klausimas).

Taip pat **vienas** taškas buvo skiriamas už **2** atsakyme nurodytus dalykus (1, 6.2), kurių reikalavo pateiktas klausimas.

Dviem taškais vertinti tie atsakymai (3.2, 4, 5.1, 5.2, 8, 9, 10.1, 10.2, 13), kuriuose reikėjo:

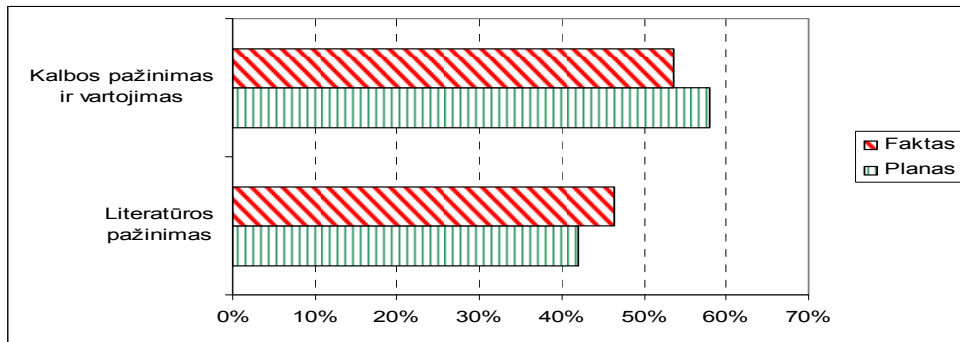
- palyginti du dalykus (4 klausimas)
- nurodyti meninės raiškos priemonę ir jos vartojimo tikslą (5.2 klausimas)
- paaiškinti du klausimo aspektus (5.1 klausimas)
- paaiškinti sakinio mintį (10.1 klausimas)
- suformuluoti teksto pagrindinę mintį (13 klausimas)

Atsakymai į 3.2, 8, 9, 10.2 klausimus vertinami **dviem** taškais, tačiau iš klausimų nematyti, kad atsakant į juos reikia pateikti du argumentus arba kad reikia ne tik įvardyti faktą, bet ir paaiškinti jį. Tokių klausimų valstybinio egzamino teste (ir apskritai testuojant) neturėtų būti.

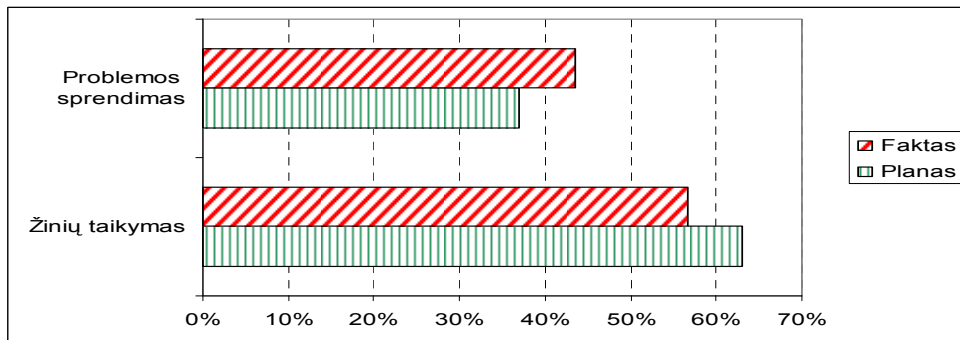
Vienas klausimas (11.1), kuris reikalauja paaiškinti pastraipos prasmę, buvo įvertintas **trimis** taškais. Tačiau sunku suprasti, kuo remdamiesi testo rengėjai tuos 3 taškus skyrė (apie tai bus kalbama vėliau).

2. Egzamino užduoties veikimas

Kaip jau buvo minėta anksčiau, egzaminas kiekvienais metais turi tikrinti tuos pačius dalykus pagal tokias pačias proporcijas, nustatytas egzaminų programos matricoje (EP, p. 12): literatūros (kultūros) pažinimui skiriama 40 proc., kalbos pažinimui ir vartojimui – 60 proc.; žinių taikymui – 60 proc., problemos sprendimui, analizavimui, interpretavimui, vertinimui – 40 proc. Egzamino užduoties statistika rodo (13 lentelė), kad egzamino testo užduoties rengėjai kalbos pažinimui ir vartojimui planavo skirti apie 58 proc., literatūros (kultūros) pažinimui – apie 42 proc., o realiai galutinis kandidatų taškų skaičius susidarė iš maždaug 53 proc. kalbos pažinimui ir vartojimui bei maždaug 46 proc. literatūros (kultūros) pažinimui skirtų taškų. Planuotos ir realiai gautos tikrinamų gebėjimų proporcijos pavaizduotos 14 lentelėje. Iš šios lentelės matyti, kad užduoties rengėjai planavo, jog klausimai, orientuoti patikrinti kandidatų gebėjimą spręsti problemą, analizuoti, interpretuoti, vertinti, sudarys maždaug 37 proc., o klausimai, kurie leistų kandidatams parodyti gebėjimą taikyti žinias – apie 63 proc. Realiai, kaip rodo statistika, problemos sprendimui, analizavimui, interpretavimui, vertinimui buvo skirta apie 43 proc., o žinių taikymui – apie 57 proc. (priminsime, jog EP matricoje problemos sprendimui, analizavimui, interpretavimui, vertinimui skiriama 40 proc., o žinių taikymui – 60 proc.).

13 lentelė

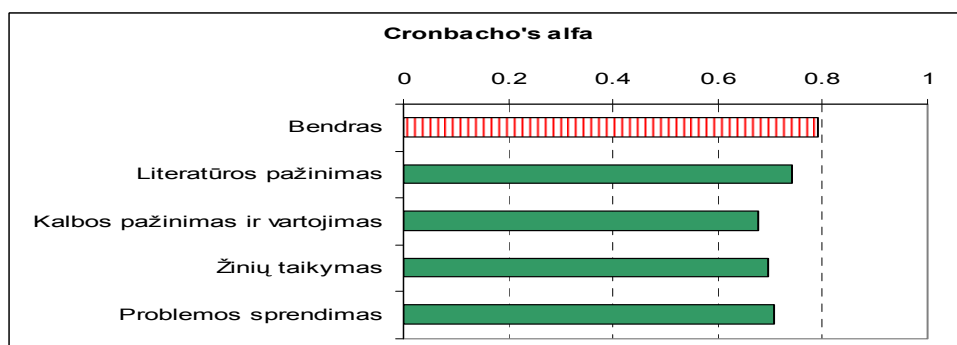

14 lentelė

Išvada. Realiai testo egzamino užduoties matricos proporcijos skiriasi nuo egzaminų programos matricoje nurodytų turinio sričių bei gebėjimų proporcijų (kalbos pažinimui ir vartojimui skirta mažiau nei EP matricoje, o literatūros (kultūros) pažinimui – daugiau). Tačiau galvojant apie bendrą abiejų dalių (testo ir teksto interpretacijos) matricą (apie tai kalbėta jau anksčiau), galima teigti, jog EP matricoje nurodytų turinio sričių proporcijos išlaikytos.

Vis dėlto manytume, kad egzaminų užduoties rengėjai tiek teksto interpretacijos, tiek testo dalyje turėtų laikytis EP matricoje nurodytų proporcijų, juk ne visi kandidatai renkasi ir teksto interpretacijos, ir testo valstybinius egzaminus (o mokyklinio egzamino šios proporcijos visai kitokios).

Kalbant apie egzamino užduoties patikimumą (jo požymiai jau buvo aptarti anksčiau), statistiniai duomenys (žr. 15 lentelė) rodo, jog bendras užduoties patikimumas pakankamai geras, todėl galima teigti, kad užduotis mokinių gebėjimus pamatavo gerai. Vadinasi, testo egzaminas laikytinas patikimu.

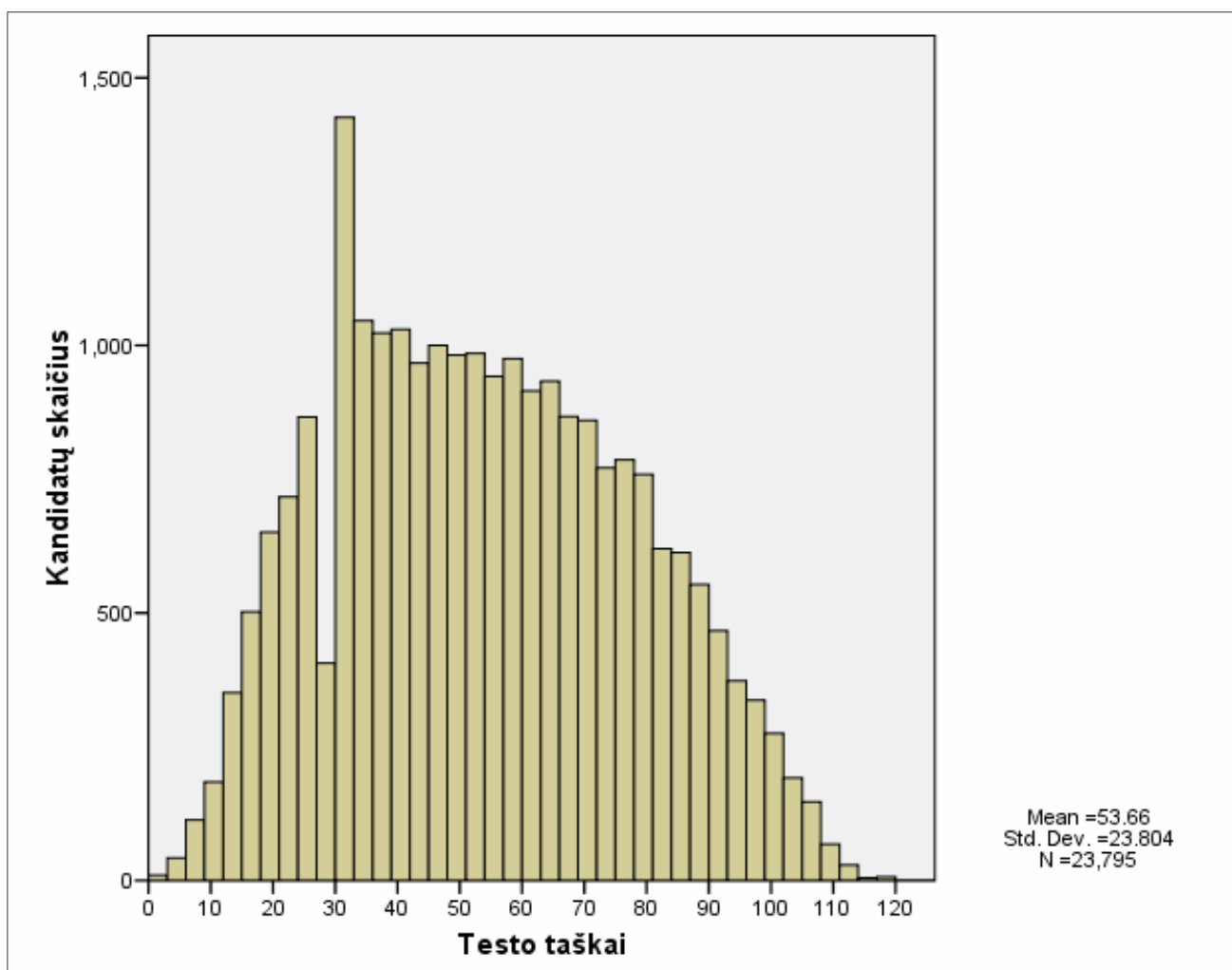

Bendras	0.793
Literatūros pažinimas	0.743
Kalbos pažinimas ir vartojimas	0.675
Žinių taikymas	0.695
Problemos sprendimas	0.708

15 lentelė

3. Egzamino užduoties sunkumas

Šiais metais lietuvių gimtosios kalbos testo valstybinio brandos egzamino išlaikymo riba buvo 30 taškų (iš 120 galimų). 16 lentelėje pavaizduota diagrama atspindi kandidatų surinktų taškų pasiskirstymą.

16 lentelė

Išvada. Kaip rodo statistinė analizė, šios užduoties sunkumas palyginti geras – 44,99 proc. Primename, kad statistinė testų teorija teigia, kad geros užduoties sunkumas turėtų būti apie 50 procentų. Užduoties skiriamoji geba, rodanti, kaip buvo išskirti stipresnieji ir silpnesnieji kandidatai, gera – 56,38 proc. Statistinė testų teorija teigia, kad gera skiriamoji geba yra 40–50 proc., o labai gera – 60 ir daugiau.

4. Atskirų egzamino užduoties klausimų veikimas

Kaip veikė kiekvienas teksto suvokimo užduoties punktas, pavaizduota 17 lentelėje. Paanalizavus matyti, jog iš 19 užduoties punktų devyni yra normalaus sunkumo (1, 3.2, 5.1, 5.2, 6.2, 7, 8, 10.2, 11.1, 11.2), septyni lengvi (2, 3.1, 3.3, 4, 6.1, 9, 10.1) ir du sunkūs (12, 13). Skiriamoji geba buvo gera 6.2, bemaž vidutinė – 1, 3.3, 5.1, 5.2, 8 punktų ir menka 2, 3.1, 3.2, 4, 6.1, 7, 9, 10.1, 10.2, 11.1, 11.2, 12, 13 punktų.

Sunkumas ir skiriamoji geba

	Sunkumas	Sk.geba
SI_1	0.306	0.448
SI_2	0.612	0.391
SI_31	0.828	0.121
SI_32	0.560	0.267
SI_33	0.711	0.455
SI_4	0.746	0.371
SI_51	0.527	0.475
SI_52	0.300	0.426
SI_61	0.791	0.352
SI_62	0.555	0.696
SI_7	0.433	0.346
SI_8	0.535	0.451
SI_9	0.611	0.386
SI_101	0.633	0.349
SI_102	0.236	0.343
SI_111	0.448	0.281
SI_112	0.517	0.263
SI_12	0.291	0.384
SI_13	0.239	0.329

17 lentelė

1 klausimas. Remdamiesi tekstu ir kultūrine patirtimi, paaiškinkite, kas būdinga Henriko Radausko kūrybai. Įvardykite bent du bruožus.

Už šį klausimą buvo galima gauti 1 tašką. Kaip rodo statistika, šio klausimo sunkumo rodiklis – 0,306, tai reiškia, kad klausimas buvo sunkus. Taip pat statistinė analizė rodo ir tai, kad atsakymai į šį klausimą gerai atskyrė silpnuosius mokinius nuo stipriųjų: skiriamoji geba – 0,448. Pasvarstykime, kodėl taip atsitiko.

Atsakymų instrukcijoje pateikiama 13 (ir kaip matyti iš instrukcijos, jų galėjo būti ir daugiau) galimų atsakymų į šį klausimą. Tačiau jei kandidatai ieškojo atsakymo tekste (kaip, beje, ir turėtų būti), aišku, jo nerado, nes jis nesujęs su tekstu. Apie H. Radausko kūrybą tekste nekalbama, visame tekste randame tik porą frazių: *Pasaulyu netikiu, o pasaka tikiu (1 pastraipa)* ir *Radauskui, kaip subtiliam estetui, pasaka – ne tik prastos butaforikos priešingybė. Jinai įkūnija tikėjimo grūdą (4 pastraipa)*, daugiau apie H. Radausko kūrybą tekste neužsimenama. Todėl iš teksto atsakyti į šį klausimą nebuvo galima. O juk tikrinamas teksto suvokimas! Kultūrinė patirtis ar literatūros išmanymas testuojamajam gali padėti suprasti tekstą, tačiau reikalauti, kad testuojamasis pasakytų tai, ko nėra tekste, negalima, nes tai prieštarauja testo sudarymo principams. Šiuo atveju klausimas būtų prasmingas, jeigu, tarkim, potekstėje būtų užkoduota tai, ko nežinant H. Radausko kūrybos nebūtų galima paaiškinti.

Išvada: rengiant panašias užduotis, nederėtų pateikti klausimų, į kuriuos reikėtų atsakyti ne remiantis tekstu ar aiškinant teksto potekstes, o literatūros ar kultūros išmanymu, asmenine patirtimi apskritai. Be to, kaip sako testavimo teorija, negali būti daugiau nei **5 galimų atsakymų** į teste pateiktą klausimą. Jeigu jų randasi daugiau, vadinasi klausimas iš esmės ydingas, todėl keistinas kitu arba gerokai koreguotinas.

2 klausimas. Paaiškinkite, kodėl tekstas pradedamas H. Radausko citata.

Šis klausimas testuojamiesiems buvo vidutinio sunkumo – 0,612, skiriamoji geba – 0.391. Už teisingą atsakymą skirtas 1 taškas.

Priminsime cituojamus H. Radausko žodžius: *Pasaulyu netikiu, o pasaka tikiu*. Klausimas buvo toks: **Kodėl tekstas pradedamas ... citata?**

Klausimas pasirodė lengvas galbūt ir todėl, kad kandidatai į jį galėjo atsakyti kaip tinkami – vertinimo instrukcijoje pateikti net 9 galimi atsakymai, kai kurie, beje, prieštaraujantys vieni kitiems, pvz.: *parodomas*

pasakos **nuvertinimas** šiuolaikiniame pasaulyje; parodomas pasakos **būtinumas** šiandienos pasaulyje. Buvo galima į šį klausimą atsakyti ir taip: *autorė diskutuoja su neigiamu požiūriu į dvasines vertybes arba iliustruoja šiuolaikinę visuomenę.* Tačiau iš paminėtų keturių atsakymų nematyti atsakymo į klausimą **kodėl?**, nors instrukcijoje nurodyta tokia vertinimo norma: *Paaiškinta citatos vartojimo priežastis, siejant su teksto tema, problema, pagrindine mintimi ar teksto struktūra.* Kandidatų darbai rodo, kad jie geriau suprato klausimą negu rengėjai, nes pradėjo savo atsakymus žodžiais, pvz.: *todėl kad, nes, siekiama, norint palyginti, siekiant atkreipti, siekiant įtaigumo, padeda susimąstyti* ir t.t.

Norint atsakyti į šį klausimą reikia būti perskaičiusiam visą tekstą. Todėl toks klausimas turėtų būti testo pabaigoje, o ne pradžioje. Juk vienas iš skaitomo testo rengimo principų yra laikytis eiliškumo, o klausimus, kurie reikalauja viso teksto apibendrinimo ar išvadų iš viso teksto, pateikti testo pabaigoje.

Išvada: formuluojant klausimus reikėtų tiksliai numatyti galimus kandidatų atsakymus, o svarbiausia patiems testo rengėjams reikėtų apibrėžti, kokio atsakymo jie tikisi (aišku, pagrįsto tekstu). Žinoma, numatyti atsakymus yra sunku, todėl prieš pateikiant testą kandidatams per egzaminą būtina jį išbandyti.

Klausimus, kurie reikalauja viso teksto apibendrinimo ar išvadų iš viso teksto, reikėtų pateikti testo pabaigoje.

3.1 klausimas. *Kaip įrodomas teiginys, kad Holivudo filmuose ryškus pasakos siužetas?*

Kaip rodo statistika, šis klausimas kandidatams buvo labai lengvas, jo sunkumas – 0,828, o skiriamoji geba menka – 0,121. Kadangi argumentai tekste pasakyti gana tiesiogiai, nereikėjo jų klasifikuoti pagal svarbumą, kandidatams nebuvo sunku juos rasti ir persakyti savo žodžiais. Užduoties rengėjai greičiausiai ir planavo, kad šis klausimas bus skirtas silpnesniųjų kandidatų grupei. Tačiau statistinė analizė atskleidė, kad šiems kandidatams šis klausimas buvo per lengvas.

Norėusi pakritikuoti klausimo formuluotę. Į klausimus, kurie pradedami klausiamuoju žodžiu *kaip?* norisi ir galima atsakyti prieveiksmiu (šiam teste tokių klausimų yra net keturi: 3.1, 10.1, 10.2, 11.2). Ką būtų darę vertintojai, jei į šį klausimą būtų atsakyta, tarkim, *sėkmingai?*

Išvada: prašant ieškoti argumentų reikėtų pasitelkti ir sudėtingesnių gebėjimų, pvz., analizuoti išskiriant svarbiausius argumentus. Galbūt vertėtų siūlyti ieškoti argumentų didesnėje teksto atkarpoje, o ne vienoje pastraipoje. Klausimų nederėtų formuluoti pradedant klausiamuoju žodžiu *kaip*.

3.2 klausimas. *Paaiškinkite, kuo netikėta modeliuojamo holivudinio filmo pabaiga.*

Klausimo sunkumas vidutinis – 0,560, o skiriamoji geba prasta – 0,267.

Už teisingą atsakymą skiriami 2 taškai, nes vertinimo instrukcijoje parašyta, kad turi būti „*paaiškintas pasakos ir filmo esminis skirtumas (lyginama pasaka ir filmas).*“ Vadinasi, testo rengėjai norėjo, kad kandidatai palygintų pasakų ir filmų pabaigas. Bet juk šio klausimo raktiniai žodžiai yra **netikėta** ir **pabaiga**.

Vertinimo instrukcijoje pateiktas toks galimas atsakymas (beje, pirmas, vadinasi – pagrindinis): *Netikėta, kad herojus brandus fiziškai / nepaprastai stiprus, bet dvasiškai nesubrendęs / serga oligofrenija / yra silpnaprotis.*

Tai kuri gi šio atsakymo dalis rodo, kad kalbama apie netikėtą filmo pabaigą? Vargu, ar bent vienas blaiviai mąstantis kandidatas taip galėjo atsakyti į šį klausimą.

Kitas galimas atsakymas: *Vestuvės, laimingą gyvenimą dviese keičia malonus potyris.* Tačiau kaip matyti iš kandidatų darbų, jeigu kandidatas atsakė, kad *holivudinių filmų pabaigoje nebūna vestuvių*, gavo tik 1 tašką, nes... (cituoju instrukciją) *nurodyta tik holivudinio filmo tradicinė pabaiga.* Kuo skiriasi toks kandidato atsakymas nuo pateikto instrukcijoje?

Dar vienas instrukcijoje pateiktas atsakymas: *Netikėta būtų, jei filmas baigtųsi vestuvėmis arba herojaus mirtimi.* Štai iš šito atsakymo ir paaiškėja, kad holivudinių filmų pabaiga nėra netikėta, juk jie visi baigiasi standartiškai – „maloniu potyriu“. Tačiau toks atsakymas greičiausiai būtų likęs neįvertintas, nors tekste sakoma: *kad ir kokį trilerį paimtum – kaip ant delno pasakos siužetas.*

Taigi peršasi išvada, kad testo rengėjai arba patys nelabai suprato tekstą, nes tinkamo atsakymo į pačių suformuluotą klausimą taip ir nerado, arba labai jau stengėsi paspėti pinkles kandidatams. Ir, atrodo, jiems tai pavyko.

Išvada: reikėtų didesnę dėmesį kreipti į klausimų formuluotes – jos turėtų būti tikslios ir aiškios, kad neklaidintų kandidatų. Be to, negalima pateikti tokių klausimų, į kuriuos nebūtų galima atsakyti remiantis tekstu.

3.3 klausimas. *Įrodykite, kad autorė ironizuoja Holivudo produkciją.*

Klausimo vertė – 1 taškas. Iš statistikos matyti, kad kandidatams jis buvo lengvas (sunkumas 0,711, skiriamoji geba – 0,455). Klausimas, aišku, buvo skirtas silpniausiems kandidatams, tačiau ir jiems buvo per lengvas. Kaip matyti iš kandidatų atsakymų, tašką jie prarado ne todėl, kad nesuprato klausimo, o todėl, kad į jį atsakė citata.

Išvada: kadangi visas skaitomas tekstas persmelktas ironijos, prašant ieškoti argumentų reikėtų pasitelkti ir sudėtingesnių gebėjimų, pvz., analizuoti išskiriant ryškiausias ironijos atspalvius ar pan. Manytume, kad pravartu būtų perspėjimą *atsakymus rašyti savais* žodžiais pakartoti ir pačioje teksto suvokimo užduotyje prieš pateikiamus klausimus, nes greičiausiai ne visi kandidatai perskaito testo viršelį.

4 klausimas. *Palyginkite, kuo skiriasi H. Radausko ir G. K. Chestertono pasakos supratimas nuo holivudinio pasakiškumo.*

Atsakymas buvo vertinamas 2 taškais, jei kandidatai įvardijo priešpriešą. Klausimas suformuluotas korektiškai – prašoma palyginti du dalykus, todėl ir du taškai skirti visiškai pagrįstai. Šio klausimo sunkumas – 0,746, o skiriamoji geba – 0,371. Į klausimą neatsakė (įvertinta 0 taškų) tik 8.71% kandidatų, 1 tašką gavo 33,33% kandidatų, o 2 taškais buvo įvertinti 57,96 kandidatų atsakymai. Kaip matyti, klausimas kandidatams buvo lengvas ir menkai skyrė stipriuosius ir silpnuosius kandidatus. Taip atsitiko turbūt todėl, kad tekste gana aiškiai pasakyti tikrinami dalykai ir jie įvardyti nedidelėje teksto atkarpoje, todėl kandidatams nebuvo sunku juos rasti. Sunkiau buvo tik perfrazuoti teksto mintis.

5.1 klausimas. *Paaiškinkite sakinius Jas užėmė tos, kuriomis poetas, būdamas elfų šalies gyventojas ir šios šalies etikos išpažinėjas, netiki. Ir negali tikėti. Kuo ir kodėl negali tikėti poetas?*

Klausimas pasirodė esąs vidutinio sunkumo – 0,527, o skiriamoji geba nebloga – 0,475.

Klausimas susideda iš kelių dalių – reikia paaiškinti sakinius, t. y. raktinius žodžius: *užėmė (= pakeitė) tos, elfų šalies gyventojas, etikos išpažinėjas, netiki ir negali tikėti*. Be to, yra dar papildomas klausimas, kurio pirmoji dalis (*kuo netiki*) kartoja pirmąjį klausimą. Į antrąją klausimo dalį (*kodėl negali tikėti*) iš teksto atsakyti negalima, nes nei tiesiogiai tekste, nei potekstėje to nėra pasakyta (kaip matyti iš kandidatų atsakymų, būtent į šią klausimo dalį daugelis ir neatsakė).

Kyla klausimas, ar ne per mažai už tokį klausimą skirta taškų? Tačiau vertinimo instrukcijoje pateiktas galimas teisingas atsakymas (*Poetas negali tikėti vertybėmis, kurias jam primeta pasaulis, nes jis renkasi kito, pasakų, pasaulio vertybes*) rodo, kad rengėjai visiškai nevertino pirmojo klausimo (*paaiškinkite sakinius*), o taškus skyrė tik už atsakymą į antrąjį klausimą.

Pastaba: toliau pateikiamų kandidatų atsakymų kalba netaisyta.

Labai įvairuoja kandidatų atsakymų vertinimas, pvz., **2 taškais** įvertinti atsakymai:

Poetas negali tikėti šiuolaikinio pasaulio tiesomis (nevertinančiomis kilnumo ir garbingumo), nes jis yra poetas – švelnios, lyrinės, pasaulį stipriai jaučiančios prigimties žmogus.

Šiuolaikinio pasaulio vertybėmis, kurios nebėra tokios etiškos.

Nors esminio skirtumo tarp dviem taškais įvertintų ir toliau pateikiamų atsakymų, bent jau mums, nepavyko išžiūrėti, šie atsakymai įvertinti **1 tašku**:

Poetas negali tikėti naujomis, dabartinio pasaulio sukurtomis tiesomis, nes jos netekusios pasakų kilmingumo, tikrųjų žmogiškųjų dėsnių bei vertybių

Poetas negali tikėti šiuolaikinio pasaulio tiesomis, nes jos yra paviršutiniškos, paprastos, žiaurios ir kvailios, nes pasaulis neteko kilnumo ir garbingumo.

Taigi darosi visiškai neaišku, kaip reikėjo į šį klausimą atsakyti. Atsakydami į šį (beje, ir daugelį kitų) klausimą kandidatai buvo priversti interpretuoti, nes tekste į klausimą *kodėl negali tikėti?* atsakymo nerado (ir negalėjo rasti, nes jo ten nebuvo). Galbūt todėl ir įvertinimai tokie skirtingi, juk interpretacijas vertinti sunku.

Pagaliau kiekvienas turi teisę tą patį dalyką suprasti ir interpretuoti savaip – ir tai bus teisinga. Tada visi atsakymai turėtų būti vertinami teigiamai. Kaip matyti iš statistikos už atsakymus į šį klausimą taškų negavo 29,35% kandidatų, 1 tašku buvo įvertinti 35,82% kandidatų atsakymų ir 2 taškus surinko 34,83% kandidatų.

Išvada: teksto suvokimo užduotimi neturėtų būti tikrinama tai, ko tekste nėra pasakyta, atsakant į teksto suvokimo klausimus kandidatai neturėtų būti verčiami interpretuoti.

5.2 klausimas. *Išrašykite ir įvardykite bent vieną meninės raiškos priemonę pacituotuose sakiniuose. Kokiu tikslu ji pavartota?*

Už atsakymą skiriami 2 taškai: vienas už meninės priemonės įvardijimą, kitas už paaiškintą vartojimo tikslą. Klausimas kandidatams pasirodė labai sunkus – 0,3, o skiriamoji geba – 0,426.

Kaip matyti iš kandidatų atsakymų, ne visi suprato, kad meninės priemonės reikia ieškoti 5.1 cituotame sakinyje, o ne visame tekste, pvz.:

Ironija: „...superherojus demonstruodamas savo fiziologinį vyriškumą, slepia igimtą oligofreniją.“
Metafora: „...galite nuvarvinti lašą butaforinio kraujo...“ *Siekiama pasišaipyti.*

„Žaliai švytinčią jūros gelmę?.. Obelį su mėlynais obuoliais?..“ *Pavartota norint priminti ir palyginti filmą su pasaka, kokia būdavo graži pasaka.*

„Slibinas nukaunamas. Karalaitė išlaisvinama.“ *Tai metafora. Ji pavartota norint palyginti, apibūdinti, įtikinti skaitytoją ir t. t.*

Taigi aiškiai matyti, kad klausimas suformuluotas netiksliai, neaiškiai pasakyta, kur reikia ieškoti informacijos.

Beje, norėusi pasvarstyti, ar padeda suprasti tekstą tai, kad žinai, kaip vadinama viena ar kita meninės raiškos priemonė? Galbūt svarbiau būtų patikrinti, ar tą meninę priemonę kandidatas supranta, ar gali paaiškinti, kas ja norima pasakyti. Tai labiau būtų susieta su komunikacijos modeliu ir komunikaciniais kalbiniais gebėjimais.

6.1 klausimas. *Nurodykite, kurioje pastraipoje kalbama emocijiausiai.*

Už šį klausimą buvo skirtas 1 taškas. Klausimas pasirodė lengvas – 0,791, jo skiriamoji geba – 0,352. Kandidatai nesunkiai rado reikiamą pastraipą. Tik viena bėda – kad tą pastraipą tiksliai nurodytum, reikėjo perskaityti visą tekstą, todėl šis klausimas taip pat galėjo būti vienas paskutinių.

6.2 klausimas. *Kokiomis priemonėmis kuriamas emocinės įtampos įspūdis? Įvardykite bent dvi.*

Klausimas įvertintas 1 tašku, jo sunkumas vidutinis – 0,555, o skiriamoji geba labai gera – 0,696.

Klausimas kandidatams taip pat nebuvo labai aiškus (tai matyti iš jų atsakymų), nes nebuvo pasakyta, kur ieškoti tų priemonių – vienoje pastraipoje ar visame tekste. Kandidatai, kurie klausimą suprato ne taip, kaip tikėjosi testo rengėjai, taškų negavo, pvz., toks atsakymas buvo įvertintas 0:

Viskas yra ironizuojama, drastiški palyginimai, hiperbolizuojama.

Pasirodo, reikėjo atsakyti, pvz.: *Retoriniais klausimais, epitetais, metaforomis*, kitaip tariant, menines priemones išrinkti iš vienos pastraipos.

Taigi vėl galima daryti **išvadą**, kad dėl netikslaus, neaiškaus klausimo kandidatai buvo nepelnytai nubausti.

7 klausimas. *Kieno metonimijomis tampa Van Dammé'as ir Stalonė?*

Klausimo sunkumas – 0,433, skiriamoji geba – 0,346.

Galima buvo korektiškiau suformuluoti klausimą. Dabar išeitų, kad patys aktoriai, t. y. realūs žmonės, yra metonimijos?! Kita vertus, klausimas pasirodė esąs sunkus gal ir todėl, kad iš teksto neaišku, kas tie minėti asmenys. O jeigu kandidatai nesidomi Holivudo produkcija, nežiūri trilerių ir nieko nėra girdėję apie Stalonę – ką tokiems reikėjo daryti? O gal jau Holivudo produkcijos išmanymas įtrauktas į bendrąsias programas? Įdomu būtų pasižiūrėti statistiką, kaip į šį klausimą atsakė vaikinai ir kaip merginos. Deja, tokios statistikos neturėjome. Tačiau klausimų, ar merginos nebuvo nuskriaustos, tikrai kyla.

Kaip matyti iš kandidatų darbų, atsakymai buvo ir vertinami keistokai, pvz., kandidatai atsakė: 1) *Superherojų*, 2) *Jie tampa metonimijomis savo personažų*. Už pirmąjį atsakymą skiriamas taškas, o antrasis vertinamas 0. Bet kuo gi jie skiriasi, juk šių aktorių personažai ir yra superherojai?

Išvada: rengėjams negalima pamiršti, kad šiuo testu tikrinamas teksto suvokimas, o ne kandidatų išprusimas ar jų asmeninė patirtis. Todėl klausimų, į kuriuos reikėtų atsakyti ne remiantis tekstu, o savo patirtimi, teste neturėtų būti. Be to, manytume, kad šis klausimas galėjo būti šališkas, juk Holivudo trileriais tikrai labiau domisi vaikinai.

8 klausimas. *Paaiškinkite, kas bendra tarp šiuolaikinės pasakos ir globalėjančios rinkos.*

Už tinkamą atsakymą skiriami 2 taškai, o vertinimo instrukcijoje nurodoma, kad kandidatai turi *nurodyti du panašumus (du skirtingus bruožus)*. Tačiau ir vėl užmirštama, kad kandidatai skaito klausimą, o ne vertinimo instrukciją, o iš klausimo negalima suprasti, kad reikia pateikti 2 argumentus (dėl klausimo logiškumo irgi reikėtų suabejoti). Todėl jeigu kandidatas nurodė tik vieną bendrumą, gavo tik 1 tašką. Gal todėl šis klausimas buvo nelengvas – 0,535, o jo skiriamoji geba – 0,451. Už atsakymą į šį klausimą taškų negavo 25,87% kandidatų, 1 tašku buvo įvertinta 41,29% ir 2 taškus surinko 32,84% kandidatų.

Pažiūrėkime, kaip į šį klausimą atsakė kandidatai.

Bendra tai, kad nebeskiriamas dėmesys estetikai, etikos normos labai supaprastinamos, žmogaus sąmonė yra traktuojama kaip tuščia erdvė, kurią vartotojas užsipildo pats – 1 taškas

Jos abi traktuoja žmogaus sąmonę kaip tuščią erdvę, betkokiais būdais siekia tą erdvę užpildyti, nebepaisoma etikos, estetikos – 2 taškai.

Šiuolaikinė pasaka ir globalėjanti rinka traktuoja žmogų kaip „tuščio tūrio erdvę“. Abiejose nėra estetikos, o etika itin supaprastinta – 1 taškas.

Jie žmogaus sąmonę traktuoja kaip tuščią erdvę, kurią vartotojas užsipildo pats, o toje erdvėje nebėra estetikos, tik etika labai supaprastinta – 2 taškai.

Šiuolaikinės pasakos yra su daug šviesos efektų ir nebūtų dalykų, pvz. jos moko daryti bloga, o ne gera. Siūlomos tuščiavertės pasakos. Be pamokymų ir naudos. – 2 taškai

Šiuolaikinė pasaka ir globalėjanti rinka bando prisitaikyti prie vartotojų, jiems įtikti, diktuoti savo tiesas. – 1 taškas

Šiuolaikinės pasakos gerai parduodamos, gausiai platinamos. Jos, kaip ir rinka, aprėpia pasaulį ir pasąmonę, nes žmogaus pasąmonė jau tuščia. – 0 taškų.

Kažin kodėl tiek 2, tiek 1, tiek 0 taškų įvertintuose atsakymuose neradome nurodytų **dviejų** panašumų ar **dviejų** skirtingų bruožų? O gal todėl, kad ir testo rengėjai instrukcijoje jų nepateikė. Pažiūrėkime, kokie atsakymai instrukcijoje laikomi tinkamais:

- *Šiuolaikinė pasaka ir globalėjanti rinka nesirūpina žmogaus dvasingumu;*
- *manipuliuoja žmogumi (tačiau tekste apie tai nekalbama, vadinasi tokio atsakymo nebūtų galima įskaityti).*
- *Šiuolaikinė pasaka ir globalėjanti rinka siūlo estetiškai ir etiškai nevertingus dalykus;*
- *perša abejotinas, primityvias vertybes (sunku išžiūrėti 2 skirtingus argumentus, nebent turėtume manyti, kad siūlo ir perša arba nevertingi dalykai ir abejotinos vertybės yra skirtingi argumentai).*

Išvada: pateiktas nelogiškas ir nekorektiškas klausimas, slapta prašantis dviejų argumentų, kurių tekste nebuvo galima rasti. Todėl belieka užjausti vertintojus, kuriems teko tikrai nelengva užduotis teisingai įvertinti kandidatus.

9 klausimas. *Atskleiskite autorės požiūrį į superherojus.*

Už tinkamą atsakymą skiriami 2 taškai, bet iš klausimo ir vėl negalima suprasti, kad testo rengėjai turėjo omenyje tai, kad kandidatų turėjo būti *įvardytas ir paaiškintas požiūris*. Todėl, jei atsakydami į klausimą kandidatai tik įvardijo požiūrį, tarkim, parašė *ironiškas, neigiamas*, gavo 1 tašką.

Kita vertus, įvairiai buvo vertinami ir atsakymai, kuriuose buvo įvardytas ir paaiškintas požiūris, pvz.:

Autorės požiūris neigiamas, ji superherojus žemina lygindama juos su kūdikiais, kuriems reikia žinduko – skirti 2 taškai

Ironiškas, jinai superherojų nevertina teigiamai, nes šiuolaikiniams herojams svarbiausia demonstruoti savo fiziologinį vyriškumą – skirtas 1 taškas

Autorės požiūris kritiškas, ironiškas, rodantis nepasitikėjimą, nes herojai vadinami netikrais, silpnapročiais, bejausmiai – skirti 2 taškai

Autorė žiūri į superherojų neigiamai bei pašiepiamai, nes jie neįkūnija jokių moralinių vertybių, jie tik rinkos dalis, o ne vertybių bei tiesų nešėjai – skirtas 1 taškas

Tokį sąrašą būtų galima tęsti ilgai. Blieka daryti **išvadą**, kad ir tarp vertintojų nebuvo sutarimo, koks iš tikrųjų turėtų būti tinkamas atsakymas, o dėl to nukentėjo kandidatai. Gal todėl šio klausimo statistika rodo vidutinį sunkumą – 0,611, o skiriamoji geba – 0,386.

10.1 klausimas. *Paaiškinkite, kaip suprantate paskutinį 9 pastraipos sakinį.*

Sakinys, kurį reikėjo paaiškinti, buvo: *Fobijos sklendo ore kaip geležinnagės Stimpalo paukštės, ir žmogus nesugeba įtempti lanko temples joms nušauti.*

Už teisingą atsakymą skirti 2 taškai. Rengėjai norėjo, kad būtų paaiškintas žodis *fobijos* ir žmogaus *elgsena*. Klausimas kandidatams pasirodė vidutinio sunkumo – 0,633, o skiriamoji geba menka – 0,349. Į šį klausimą neatsakė (gavo 0 taškų) 14,43% kandidatų, 1 tašką gavo 44,53% kandidatų, 2 taškais buvo įvertinti 41,04% kandidatų.

Pirmiausia norėtuši paklausti, ar kandidatai privalėjo žinoti žodžio *fobijos* reikšmę, ar šis žodis buvo privalomas išmokti, juk tai ne meninės raiškos priemonė? Paprastai mokant lietuvių kalbos pabrėžiama, kad nereikėtų vartoti tarptautinių žodžių tais atvejais, kai yra lietuviškų tokių žodžių atitikmenų. Kita vertus, regis, ir patys testo kūrėjai nelabai žino šio žodžio reikšmę, nes instrukcijoje rašoma: *Jame metaforiškai kalbama apie įvairius pavojus / grėsmes / baimes / kliūtis, kurioms žmogus nesipriešina*. O juk fobija – tai *liguista įkyri nepagrįsta baimė* (žr. *Tarptautinių žodžių žodynas*), o ne pavojus, grėsmė ar kliūtis. O gal reikėtų galvoti, kad rengėjams nebuvo svarbu, ar kandidatai tiksliai įvardys šio žodžio reikšmę, galbūt tai leidimas interpretuoti sakinį. Tačiau, kaip matyti iš vertinamų atsakymų, taip anaipol nėra. Pacituosime keletą atsakymų, įvertintų 1 tašku:

Žmogus nekovoja su blogiu pats, vis laukia, kad kažkas padarys tai vietoj jo, net neįdeda pastangų, kad būtų kas nors kitaip.

Tai, kad žmogus nesugeba normaliai už save pakovoti, už savo vertybes. Žmogus bijo ir nenori už save pakovoti.

Žmonės neturi drąsos, noro pasipriešinti supančiam blogiui, patys nesistengia.

Žmonės nesipriešina blogiui patys, o laukia, kad tai padarys kas nors kitas. Jiems daug kas nepatinka, tačiau jie nesiima jokių veiksmų prieš tuos dalykus.

Kad visur yra per daug blogio, kad mes greit nebeįstengsime tam pasipriešinti ir t. t.

Ar šie atsakymai verti tik vieno taško todėl, kad kandidatai *fobiją* suprato kaip *blogį*, o tokio žodžio instrukcijoje nebuvo? Jei taip, tai visiškai neaišku, kodėl toliau pateikti atsakymai įvertinti 2 taškais:

Jį suprasti galima kaip žmogaus bejėgiškumą kovoje su blogiu ir pačiais savimi. Viskas paliekama spręsti kažkam kitam, o patys bijodami atsakomybės laukia „karžygio“.

Žmogus neturi valios atsispirti, nugalėti savo fobijas. Jis bijo, nes jos „skaudžiai badosi“.

Tai, kad žmonės nemoka ar tiesiog nenori kovoti patys su pasaulio baisumu, šį darbą palieka įsivaizduojantiems, pačių susikūrusiems herojams.

Ar šie atsakymai vertingesni todėl, kad juose pavartotas veiksmazodis *bijoti*, nors ir ne *fobiją* aiškinantis? Beje, paskutiniame pavyzdyje ir jo nėra.

Taigi pasidaro visiškai neaišku, kokiais kriterijais remiantis buvo vertinami kandidatų atsakymai.

10.2 klausimas. *Kaip nuoroda į Antikos mitą papildo teksto prasmę?*

Jei būtų mūsų to paklausta, būtume atsakę vienu žodžiu – *nepapildo* arba dviem – *menkai papildo*. Tik kažin ar būtume gavę bent vieną tašką iš 2 skirtų už šį atsakymą.

Klausimas kandidatams buvo labai sunkus – 0,236, o skiriamoji geba menka – 0,343. Vadinasi, atsakydami į klausimą klydo tiek silpnesnių, tiek stipresnių gebėjimų kandidatai.

Tekstas tekste iš tiesų mažai papildo pagrindinį tekstą ir greičiau trukdo, o ne padeda. Pirmiausia papildomas tekstas yra labai ilgas ir nesusijęs su pagrindiniu tekstu, jis įveda skaitytoją į visai kitą plotmę, atitraukia jį nuo pagrindinio teksto ir paaiškina tik tai, kas yra Stimpalo paukštės. O juk pagrindiniame tekste sakoma: *Fobijos sklando ore kaip geležinnagės Stimpalo paukštės, ir žmogus nesugeba įtempti lanko templės joms nušauti*. Argi iš šio sakinio neaišku, kad **geležinnagė paukštę**, vadinasi, pikta, agresyvia, reikia nušauti?

Pasvarstykite, už kokį atsakymą skiriami **2 taškai**. Instrukcijoje randame tokį paaiškinimą: *Pateikiamas konkretus atsakymas, susietas su teksto prasme*. Iš šio paaiškinimo sunku suprasti, už ką reikėtų skirti 2 taškus. Nepasidaro aiškiau ir perskaičius instrukcijoje pateiktus atsakymus, pvz.: *liudija, kad su grėsmėmis visais laikais kovoja stipriausieji arba atskleidžia, kad kovojant su didžiausiomis grėsmėmis reikia aukštesniųjų jėgų pagalbos*. Kita vertus, iš šių atsakymų nematyti atsakymo į klausimą **kaip papildo?**

Pažiūrėkime, kokie kandidatų atsakymai buvo vertinami **2 taškais**:

Antikos mito paukščiai, tarsi blogis šiuolaikiniame pasaulyje ir mes jo neatsikratom, nebandom net to daryti.

Mitas parodo, kad šiuolaikinis pasaulis, jo etika, yra šiurpi ir griauianti ir žmonėms reikia sukilti prieš visą sistemą norint išsigelbėti.

Ji pabrėžia, kad senais laikais buvo tikri didvyriai, o šiais laikais žmonės yra silpni.

Ji parodo, kaip reikia kovoti su blogybėmis, ir parodo, kad reikia priešintis tiems Holivudo filmams, bei atrasti savo superherojų. Be to, parodyti, kad būdas, kaip kovoti prieš šias blogybes yra.

Kaip matyti iš kandidatų atsakymų, į klausimą *kaip papildo?* taip pat nėra atsakyma. Taigi taip ir lieka neaišku, kaip reikėjo atsakyti į šį klausimą ir už ką buvo skiriami tie 2 taškai.

Kandidatai, bandę atsakyti į klausimą *kaip papildo?* buvo įvertinti **1 tašku**, pvz.:

Labiau sustiprinamas įspūdis pasaulio negailestingumo ir baisumo. Jis gretinamas su tokiais žiauriais paukščiais, kuriuos nugalėti labai sunku ir reikia išminties. O to padaryti vartotojai negali.

Herklis yra superherojus, kovojantis su blogiu. Tai glaudžiai siejasi su teksto prasme ir minimais superherojais.

0 taškų įvertinti atsakymai, pvz.:

Dar labiau supriešinami tikrųjų pasakų bei hollywoodinių pasakų herojai. Parodo, kad nebėra didvyrių, kurie iš tikrųjų kovotų dėl gerovės.

Papildo atskleidžiamą, kad su blogybėmis kovoti sunku, tačiau, turint ryžto ir noro, įmanoma.

Kaip rodo statistika, šis klausimas kandidatams buvo labai sunkus – 0,236, o skiriamoji geoba maža – 0,343. Nė vieno taško negavo net 62,69% kandidatų, 1 tašką gavo 27,36%, o 2 taškus surinko 9,95% kandidatų.

Tiek atsakyti į tokį klausimą, tiek jį teisingai vertinti (ypač laikantis instrukcijos) buvo labai sunku. Atsakant į šį klausimą kandidatams teko interpretuoti, todėl ir vertinimo objektyvumas, žinoma, nukentėjo.

11.1 klausimas. Paaiškinkite paskutinės teksto pastraipos prasmę.

Už teisingą atsakymą skirti net **3 taškai**.

Paskutinė vadinamoji pastraipa yra vienas sakinytis: *Pasaulis, kuriame (kuriuo) tikima, yra viltingas*. Tai autorės teiginys be kokios nors kandidatams prasmingos potekstės. Jo negalėtume vadinti ir apibendrinimu (apie šio teksto struktūrą kalbėta anksčiau).

Tačiau tarkime, kad tai yra pastraipa ir pasvarstykite, kaip reikėtų atsakyti į pateiktą klausimą. Instrukcijoje parašyta tokia vertinimo norma: *Paaiškinta sakinio pagrindinio dėmens ir šalutinių dėmenų (kuriame tikima ir kuriuo tikima) dviprasmybė arba įvardyta šiuolaikinio žmogaus pasaulio ir pasakų pasaulio siūlomi idealai bei žmogaus pozicija / nuostata tame pasaulyje*. Perskaičius tą normą pasidaro visiškai neaišku, apie kokią dviprasmybę kalbama, juk pagrindinis sakinio dėmuo (*pasaulis yra viltingas*) ir šalutiniai sakinio dėmenys (*kuriame (kuriuo) tikima*) nėra dviprasmiški. Bėda dar ir ta, kad pagrindinio sakinio dėmens remiantis tekstu negalima paaiškinti, nes jame nieko nekalbama apie viltį ar viltingumą, o norint paaiškinti šalutinius dėmenis taip pat reikia gerokai interpretuoti.

Antroji normos dalis sako, kad buvo galima atsakyti į pateiktą klausimą įvardijant *šiuolaikinio žmogaus pasaulio siūlomus idealus*. Betgi tekste kalbama apie hollywoodiniuose filmuose rodomą pasaulį bei šiuolaikinį

pasaulį, viską žmogui grūdantį prievarta, baisų, negailestingą. Tai ar toks pasaulis gali būti viltingas ir apie kokius jo siūlomus idealus galima kalbėti?

Kaip rodo statistika, į šį klausimą neatsakė, t. y. negavo nė vieno taško, 12,94% kandidatų, 1 tašką gavo 46,77% kandidatų, 2 taškais įvertinti buvo 33,33% kandidatų, o 3 taškus pavyko surinkti tik 6,97% kandidatų. Klausimo sunkumas – 0,448, o skiriamoji geba prasta – 0,281.

Pažiūrėkime, kaip į šį klausimą atsakė kandidatai. **3 taškais** įvertintų atsakymų pavyzdžiai:

Viltis yra žmogų ir pasaulį į priekį vedantis dalykas, o viltį žmonėms suteikia būtent tikėjimas grožiu, vertybėmis. Tikintys žmonės tampa stipresni, tvirtesni ir taip gražina pasaulį.

Viltis visuomet miršta paskutinė. Reikia siekti pasikeitimų šiandieninėje situacijoje, keisti tai ir tikėti tuo, kad rytoj bus geresnis, panašesnis į pasaką ir grįžtų senosios vertybės. Kiekvienas turi imti kovoti prieš blogybes.

2 taškais įvertinti atsakymai:

Jei tikėsi šviesiu, geresniu pasauliu, norėsi jį keisti, priešintis blogiui, visada bus vilties, kad grožis ir gėris nugalės, svarbiausia yra tikėti savo susikurtu pasauliu.

Jeigu mes tikime savimi, pasauliu ar apskritai bet kuo, mes suteikiame sau bent lašą vilties, ir net lašelis vilties mus skatina eiti toliau, daryti tą kuo tikime.

Žmonės nors ir turi labai daug baimių, turi ir viltis. Šiame pasaulyje, kuriame jie labai užsiėmę

Paskaičius šiuos atsakymus sunkoka būtų pasakyti, pagal kokius kriterijus jie buvo įvertinti. Išėitų, kad kiekvienas kandidatas galėjo laisvai interpretuoti, ir kiekvienas vertintojas galėjo laisvai tas interpretacijas vertinti.

11.2 klausimas. *Kaip paskutinė teksto pastraipa susijusi su pradžia?*

Už teisingą atsakymą skirtas 1 taškas. Šis klausimas kandidatams buvo vidutinio sunkumo – 0.517, o skiriamoji geba menka – 0.263. Į šį klausimą neatsakė (0 taškų) 48,26%, o 1 tašku buvo įvertinta 51,74% kandidatų.

Pažiūrėkime, kaip į šį klausimą atsakė kandidatai:

Tuo, kad kalbama apie pasakas, kurios yra viltingos – 1 taškas.

Jos vienodos. Pradžioje siejama pasaka ir pabaigoje pasaka – 1 taškas

Ji papildo pradžią, ji susijusi su pasaka – 1 taškas

Teksto pradžia su paskutine pastraipa yra kontrastingos. Pirmoje pastraipoje netikima pasauliu, o pabaigoje pasaulis yra viltingas – 0 taškų.

Tuo, kad pradžioje įvardijama, kad pasauliu netikima, o pabaigoje atvirksčiai, kad tarsi reikia tikėti – 0 taškų.

Šiek tiek kelia abejonių 1 tašku įvertinti atsakymai, nes juk paskutinė pastraipa tarsi nesusijusi su pasaka, joje kalbama apie tikėjimą pasauliu. 0 taškų įvertintuose atsakymuose pabrėžiama, kad nors Radauskas sako, kad pasauliu netiki, bet gal juo tikėti būtų prasminga.

Ar teisingai buvo vertinami atsakymai, paliekame spręsti šios analizės skaitytojui.

12 klausimas. *Suformuluokite šio teksto temą.*

Klausimas vertinamas 1 tašku. Kaip rodo statistika, kandidatams jis buvo labai sunkus – jo sunkumas 0,291, skiriamoji geba menka – 0,384. Į klausimą neatsakė (įvertinta 0 taškų) beveik 71% kandidatų.

Kaip jau minėta anksčiau, nagrinėjamas tekstas yra gana padrikas, nelogiškas ir prastos struktūros. Manytume, kad tai kandidatus labai trikdė, gal net erzino ir jiems tikrai nebuvo lengva apibendrinti tokį tekstą. Greičiausiai todėl paskutiniai du teksto suvokimo užduoties klausimai (12 ir 13), reikalaujantys pasakyti teksto temą ir pagrindinę mintį (13 klausimas) kandidatams buvo sunkiausi.

Vertinimo instrukcijoje pateikiami tokie teisingo atsakymo reikalavimai:

Įvardyta teksto visumą apimanti tema, t. y. kalbama ir apie pasaulio, ir apie pasakų etiką.

- *Kalbama apie etiką pasaulyje ir pasakose;*
- *apie pasaulio vertybes, kurias teigia pasakos ir filmai.*

Ar nebūtų buvę sąžiningiau, jei už teisingą atsakymą būtų buvę skirti 2 taškai? Daug kandidatų savo atsakymuose nepaminėjo pasaulio ir todėl taškų negavo, pvz., jie atsakė:

Šiuolaikinių pasakų ir filmų esmė – 0 taškų

Tekste kalbama apie pasakas ir Holivudo filmus – 0 taškų

Ar tikrai nieko neverti tokie kandidatų atsakymai?:

Pasaka šiuolaikiniame pasaulyje – 0 taškų

Šiuolaikinių pasakų įtaka žmonijai ir pasauliui – 0 taškų

Išvada: manytume, kad tik 1 taškas už teisingą atsakymą į šį klausimą buvo skirtas nemotyvuotai.

13 klausimas. *Kokia šio teksto pagrindinė mintis?*

Klausimas vertinamas 2 taškais. Klausimo sunkumas – 0.239, skiriamoji geba – 0.329. Į klausimą neatsakė (įvertinta 0) 59,20% kandidatų, 1 taškas skirtas 33,83% kandidatų ir 2 taškais įvertinta 6,97% kandidatų.

Kaip jau buvo minėta ir kaip matyti iš statistikos, klausimas kandidatams buvo labai sunkus. Norint gauti 2 taškus reikėjo, kad būtų (cituojame instrukciją) *įvardytas požiūris, nuomonė, apimanti visą tekstą, ir dorinės nuostatos.*

Kaip matome, norima nemažai ir galbūt net kiek per daug turint galvoje nagrinėjamą tekstą.

Pažiūrėkime, kaip į klausimą atsakė kandidatai:

Reikia nepasiduoti primityviai šiuolaikinio pasaulio etikai, reikia kovoti, stoti už tikrąsias vertybes, kad būtum žmogumi pilnaverčiu – **2 taškai.**

Žmogus patikės pasauliu tik tada, kada pasinaudos pasakų šalies etika, jos kilniomis tiesomis – **2 taškai.**

Pasaka – amžinųjų žmogiškumo dėsnių šaltinis, suteikiantis vilčių bei tikėjimo – **2 taškai.**

Reikia tikėti, mokytis iš pasakų, nes tai yra gėrio, žmogiškųjų vertybių šaltinis – **2 taškai.**

Holivudiniai filmai žmogaus sąmonėje neužsilieka, o pasakos įkūnija tikėjimą, tikėjimas – viltį, kurios reikia žmogui – **1 taškas.**

Šiuolaikinis modernėjantis pasaulis užmiršta tikrąsias vertybes, kuria naują, iškreiptą realybę, kuriai, labai norint, galima pasipriešinti – **1 taškas.**

Jog pasaka praranda savo funkciją. Ją iškraipo taip, kad ji taptų patraukli ir paklausi globalėjančiai visuomenei – **1 taškas**

Brandžiam, maistančiam žmogui būdingas tikėjimas į tikrąsias vertybes – **1 taškas.**

Pasakos pagrindinis tikslas (teigti gėrį) išsigimsta, ji dingsta iš mūsų kasdieninio gyvenimo, ją pakeičia buitinės situacijos – **1 taškas**

Šiuolaikinės pasakos „gesina“ tikėjimą ir viltį, primityvina žmones,, žudo“ garbingumą ir kilmingumą – **0 taškų.**

Pasaka yra paverčiama produktu, kuriuo manipuliudami filmų kūrėjai, apeliuoja į mūsų protą – **0 taškų**

Kad viską, kas gražu užgožia blogis – **0 taškų.**

Holivudo filmai yra primityvi pasakos kopija, šiuolaikiniai herojai yra visiškai nepanašūs į pasakų – **0 taškų.**

Paskaičius šiuos atsakymus kyla abejonių, ar 1 ir 0 taškų įvertinti atsakymai tikrai tik tiek verti?

Išvados

- Testo rengėjai turėtų atidžiau ir kritiškiau rinktis tekstus, pateikiamus kandidatams nagrinėti per egzaminą. Parenkant tekstą daugiau reikėtų galvoti apie teksto turinį, tematiką, rišlumą ir struktūrą. Per egzaminą turi būti pateikiamas toks tekstas, kuris atitinka mokymo tikslą, egzamino tekstas turėtų būti pavyzdys tokių tekstų, kuriuos kandidatai mokosi skaityti pagal programą.
- Valstybinio egzamino teste neturėtų būti nekorektiškų klausimų, t.y. tokių, kurie būtų neaiškūs, painūs ar šališki.
- Egzamino teste neturėtų būti keliais taškais vertinamų klausimų, iš kurių nebūtų aišku, už ką konkrečiai taškai skiriami, kad atsakant į juos reikia pateikti du argumentus arba kad reikia ne tik įvardyti faktą, bet ir jį paaiškinti.

- Egzamino teste neturėtų būti klausimų, į kuriuos atsakant reikėtų remtis ne tekstu, o asmenine patirtimi.
- Egzamino teste neturėtų būti tokių klausimų, į kuriuos atsakant kandidatams reikėtų interpretuoti – klausimai turi būti iš teksto, nepamirštant, kad tikrinamas teksto suvokimas.
- Egzamino teste neturėtų būti klausimų, prasidedančių klausiamuoju žodžiu *kaip*.
- Derėtų formuluoti klausimus taip, kad atsakant į juos nebūtų begalės tinkamų atsakymų.
- Taškai už atsakymus į pateiktus klausimus turi būti skiriami motyvuotai.
- Testų rengėjai turėtų užduoties klausimus formuluoti taip, kad nebūtų daugiau nei 5 galimų atsakymų variantų.
- Kandidatams turėtų būti pateikiamas išbandytas testas.

Testas yra **žinių ir gebėjimų matavimo vienetą** ir jis turi būti teisingas, t. y. kokybiškas testas turi būti pagrįstas, patikimas ir turėtų tinkamą poveikį.

Pagrįstumą galima apibūdinti kaip deramą ir tikslų mums rūpimų gebėjimų matavimą. Testuotojai turi tiksliai apibūdinti tikrinamus gebėjimus, kitaip tariant, aprašyti matuojamą konstrukta, o paskui ieškoti ir rasti įrodymų, kad buvo matuojamas tikrai tas konstruktas, ir kad tas konstruktas tikrai atspindi matuojamas žinias ir gebėjimus.

Patikimumą rodo šie požymiai: tikslumas, pastovumas, stabilūs rezultatai, kitaip tariant,

- ar tikrai išlaikyti skirtingų komisijų administruojamą egzaminą reikia to paties gebėjimų lygio? (Kadangi daugelis šio testo atsakymų – interpretacijos, o jų vertinimas – taip pat interpretacijos, tad sunku įsivaizduoti, kad gali nesiskirti skirtingų vertintojų vertinimas);

- ar yra nustatyti vertinimo standartai? (Iš daugelio atsakymų į šio testo klausimus galima daryti išvadą, kad standartai abejotini).

Testų poveikis nustatomas atsakant į šiuos klausimus:

Ar testas teigiamai, ar neigiamai veikia kandidatus (taip pat atgalinis poveikis mokymui ir mokymuisi)?

Kiek testas atitinka testuojamųjų mokymosi tikslus?

Ar testu tikrinami gyvenime reikalingi gebėjimai ir ar jame naudojama tikroviška medžiaga?

Ar testas siejamas su komunikacijos modeliu ir komunikaciniais kalbiniais gebėjimais?

Šis testas testuojamųjų atžvilgiu, manytume, nebuvo teisingas. Deja, testo statistika, rodanti testo rezultatus esant gerus, neparodo jo tikrosios kokybės. Kita vertus, statistika parodė šio konkretaus egzamino administravimo rezultatus, bet ja remiantis nieko negalima pasakyti apie testo pagrįstumą, vertinimų patikimumą. Įdomu, ką parodytų, tarkim, testo statistikos palyginimas su kokiais nors išoriniais kriterijais, pvz., kandidatų mokykliniais pažymiais? Arba – jei tie patys kandidatai dabar laikytų tą patį testą, ar rezultatai tikrai būtų tokie patys? Be to, jei – kaip matyti iš atsakymų – neaiškus vertinimas, tai jau savaime yra neteisinga, nesvarbu kokia būtų statistika. Juk ši testo užduotis buvo vertinama **subjektyviai**, kai svarbu specialistų sprendimas. Iš statistikos nematyti, kokios buvo atliktos vertinimo standartizavimo procedūros, iš statistikos nematyti ir kuo grindžiamas toks šio egzamino testo vertinimo standartas ir kaip įrodoma, kad visi vertintojai jo laikėsi vienodai?

Antroji testo dalis – **kalbos užduotys** – čia neanalizuojamos. Tik norėusi pasakyti, kad iš trijų teste pateiktų užduočių dvi (2 ir 3 (pusiau atviro tipo) užduotys) tikrina rašybą ir skyrybą (vertinamos 50 taškų), o kalbos dalykams tikrinti skirta tik viena (1 (uždaro tipo) užduotis), kuri vertinama 10 taškų. Kita vertus, testo rengėjai turbūt prieštarautų sakydami, kad 3 užduotimi tikrinama ne tik rašyba, bet ir vardažodžių vartojimas bei veiksmažodžių neasmenuojamųjų formų vartojimas, kitaip sakant, – vienoje užduotyje yra **3 tikrinimo židiniai**. Tačiau tai prieštarauja testavimo teorijai, kuri aiškiai sako, kad vienos užduoties židinis turi būti **tik vienas**. Taigi 3 užduotis iš esmės ydinga.

5. Pedagoginės visuomenės nuomonė apie užduotį

Kasmet valstybinių brandos egzaminų vertintojai pildo Nacionalinio egzamino centro pateiktas anketas, kuriose išsako nuomonę apie egzamino užduotį, vertinimo instrukciją ir pan. Taigi peržiūrėję dalį užpildytų testo vertintojų anketų, pateikiame apibendrintą nuomonę.

Daugumos pedagogų manymu, 2007 m. lietuvių gimtosios kalbos testo valstybinio brandos egzamino užduotis vertintina kaip vidutinio sunkumo. Tačiau atkreipiamas dėmesys, kad teksto suvokimo užduoties klausimams trūko aiškumo, konkretumo, korektiškumo (kaip ypač neaiškūs dažnai minėti 3.2, 3.3, 5.2, 6.2, 7, 10.1, 10.2, 11.1, 11.2 klausimai). Kita vertintojų anketose kelta problema – vertinimo instrukcijos netikslumas, neaiškumas, nekonkretumas bei didžiulis variantiškumas. Egzamino vertintojai atkreipia dėmesį, kad ypač sunku buvo vertinti 3.2, 5.1, 5.2, 8, 10.1, 10.2, 11.1, 11.2, 13 klausimų atsakymus.

VI. Apibendrinimas

Išanalizavus egzamino užduotis norėtusi pasakyti, kad:

- nepagrįstai daug užduočių teste skiriama formalaus raštingumo įgūdžiams tikrinti;
- teste dominuoja reprodukcinio tipo užduotys, kurios iš esmės reikalauja tik žinių atgaminimo ir jų taikymo, o konstrukcinio tipo užduočių, kurios remiasi aukštesnio mąstymo procesais, teste nėra;
- teste pateikiamos įvairių tipų (atviro, uždaro, pusiau atviro) užduotys, kurios ne visada atitinka testavimo teorijos reikalavimus. Tai pasakytina tiek apie teksto suvokimo, tiek apie kalbos užduotis;
- rašytinės komunikacijos gebėjimai teste išvis nėra tikrinami, vadinasi, testas nepakankamai orientuotas į gyvenimo praktiką. Todėl pagrįstai ketinama atsisakyti tokios antrosios testo dalies (kalbos užduočių), o vietoj jų rengti rašymo užduotį.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad nei pirmoji testo dalis (teksto suvokimo užduotis), nei antroji (kalbos užduotys) nepatikrina, kaip kandidatai moka reikšti mintis, kurti tekstą, iškelti problemą, pateikti argumentus, reikšti savo nuomonę, daryti apibendrinimus, t. y. tų gebėjimų, kuriuos tikrinti numatyta programose.

VII. Šaltiniai

Atliekant 2007 m. lietuvių gimtosios kalbos teksto interpretacijos valstybinio brandos egzamino rezultatų kokybinę analizę remtasi šiais šaltiniais:

- Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir išsilavinimo standartai XI–XII klasėms. – Vilnius, 2002.
- 2004 ir 2005 metų brandos egzaminų programos. Lietuvių gimtoji kalba. Lietuvių valstybinė kalba. – Vilnius, 2003.
- 2007 m. lietuvių gimtosios kalbos teksto interpretacijos valstybinio brandos egzamino rezultatų statistiniai duomenys. – Nacionalinis egzaminų centras, 2007.
- 2006 m. lietuvių gimtosios kalbos valstybinių brandos egzaminų rezultatai. Statistinė analizė. – www.nec.lt
- 2005 m. lietuvių gimtosios kalbos valstybinių brandos egzaminų rezultatai. Statistinė ir kokybinė analizė. – www.nec.lt
- 2004 m. lietuvių gimtosios kalbos valstybinių brandos egzaminų rezultatai. Statistinė ir kokybinė analizė. – www.nec.lt
- Lietuvių gimtoji kalba. Valstybinio brandos egzamino teksto interpretacijos užduotis (2003–2007 m.). – Nacionalinis egzaminų centras.
- Lietuvių gimtoji kalba. Valstybinio brandos egzamino teksto interpretacijos vertinimo instrukcija. – Nacionalinis egzaminų centras, 2007.
- 2007 m. lietuvių gimtosios kalbos teksto interpretacijos valstybinio brandos egzamino kandidatų darbai. – Nacionalinis egzaminų centras.
- Lietuvių gimtoji kalba. Valstybinio brandos egzamino teksto interpretacijos vertintojų apklausos duomenys. – Nacionalinis egzaminų centras, 2007.
- Kalbos testų ir jų užduočių rengimo gairės. Sudarė Joana Pribušauskaitė, Loreta Vilkienė. – Vilnius, Apostrofa, 2006.